

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь - «Магістр»

**на тему: Управління фінансовим станом підприємства з метою
його покращення**

Виконала:

ЗЕЛЕНСЬКА Марина Миколаївна
студентка спеціальності 073 «Менеджмент»
ОП «Адміністративний менеджмент»

Керівник:

СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна
кандидат економічних наук, професор
кафедри економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького

Рецензент:

МАКАРЕНКО Сергій Анатолійович
директор ФГ «Атріум» Роменського району
Сумської області

Суми – 2024

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

економіки і менеджменту

Кафедра

публічного управління та адміністрування

Освітній ступінь

магістр

Спеціальність

073 Менеджмент

Освітня програма

Адміністративний менеджмент

Затверджую:

Зав. кафедри

Аліна БРИЧКО

« ____ » « _____ » 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

ЗЕЛЕНСЬКІЙ Марині Миколаївні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. **Тема роботи:** Управління фінансовим станом підприємства з метою його покращення

2. **База практичного дослідження:** ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області

Керівник роботи: к.е.н., професор СТРОЧЕНКО Наталія Іванівна

Затверджена наказом по університету від «07» жовтня 2024 р. № 3435/ос

3. **Строк подання студентом закінченої роботи** 02 грудня 2024 року

4. **Вихідні дані до роботи:** дані первинного, оперативного і управлінського обліку, річні фінансові звіти за 2021-2023 роки, планова документація підприємства, теоретичні та методичні розробки провідних науковців з обраної тематики, закони України та інші нормативно-правові акти

5. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):** розглянути теоретико-методичні аспекти управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства; надати загальну організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства; дослідити процеси управління економічними ресурсами і капіталом ТОВ «Радгосп «Шевченківський»; провести оцінку ділової активності та розрахункової політики підприємства; визначити ключові аспекти та напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський»; розглянути прибуток як об'єкт управління в контексті покращення фінансового стану підприємства.

6. Дата видачі завдання:

21 вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2023 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень 2023 р. – грудень 2023 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	січень 2024 р. – лютий 2024 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	березень 2024 р. – травень 2024 р.	
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	липень 2024 р.	
7.	Рецензування кваліфікаційної роботи	серпень 2024 р.	
8.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р.	
9.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	до 28 листопада 2024 р.	
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	02 грудня 2024 р.	
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	до 02 грудня 2024 р.	
12.	Захист кваліфікаційної роботи	13 грудня 2024 р.	

Студент

Марина ЗЕЛЕНСЬКА

Керівник роботи

Наталія СТРОЧЕНКО

Перевірку на автентичність
проведено

Надія БАРАНІК

Кваліфікаційна робота допущена
до захисту

Світлана ЛУКАШ

АНОТАЦІЯ

Зеленська М.М. Управління фінансовим станом підприємства з метою його покращення.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 «Менеджмент» ОП «Адміністративний менеджмент», СНАУ, Суми. 2024 р. Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню проблем управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства з метою його покращення.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 81 сторінку, основний зміст викладено на 58 сторінках. Робота містить 28 таблиць. Список використаних джерел включає 40 найменувань, розміщених на 6 сторінках.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства з метою його покращення.

Об'єкт дослідження – процес управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства з метою його покращення.

Предметом дослідження є методологічні, теоретичні та прикладні аспекти управління фінансовим станом аграрного підприємства з метою його покращення.

В першому – теоретичному розділі роботи розглянуто теоретико-методичні аспекти управління станом сільськогосподарського підприємства.

У другому розділі надана загальну організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства; досліджені процеси управління економічними ресурсами і капіталом ТОВ «Радгосп «Шевченківський», а також проведена оцінка ділової активності та розрахункової політики підприємства.

У третьому розділі визначені ключові аспекти та напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський» та розглянуто прибуток як об'єкт управління в контексті покращення фінансового стану аграрного підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних положень, що визначають шляхи покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування на рівні сільськогосподарських підприємств та органів управління сільськогосподарським виробництвом з метою покращення фінансового стану.

Ключові слова: фінансовий стан, управління фінансовим станом, фінансова стійкість, розрахункова політика, ділова активність, прибутковість, економічні ресурси та капітал.

SUMMARY

Zelenska M. Managing the financial condition of an enterprise with the aim of improving it.

Qualification work in the specialty 073 «Management» Educational program "Administrative Management", SNAU, Sumy. 2024. Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of the problems of managing the financial condition of an agricultural enterprise with the aim of its improvement.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used and appendices. The full volume of the work is 81 pages, the main content is set out on 58 pages. The work contains 28 tables. The list of sources used includes 40 items, placed on 6 pages.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical and methodological principles and develop practical recommendations for improving the management of the financial condition of an agricultural enterprise with the aim of its improvement.

The object of the study is the process of managing the financial condition of an agricultural enterprise with the aim of its improvement.

The subject of the study is the methodological, theoretical and applied aspects of managing the financial condition of an agricultural enterprise with the aim of its improvement.

The first - theoretical section of the work considers the theoretical and methodological aspects of managing the condition of an agricultural enterprise.

The second section provides a general organizational and economic characteristic of the enterprise under study; The processes of managing economic resources and capital of the LLC "Radhosp "Shevchenkivskyi" were investigated, as well as an assessment of the business activity and settlement policy of the enterprise was carried out.

The third section identifies key aspects and areas for improving the management of the financial stability of the LLC "Radhosp "Shevchenkivskyi" and considers profit as an object of management in the context of improving the financial condition of an agricultural enterprise.

The scientific novelty of the results obtained lies in the substantiation of theoretical and scientific and methodological provisions that determine the ways to improve the financial condition of an agricultural enterprise.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their application at the level of agricultural enterprises and agricultural production management bodies in order to improve the financial condition.

Keywords: financial condition, financial condition management, financial stability, settlement policy, business activity, profitability, economic resources and capital.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	11
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ» КОНОТОПСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	21
2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства	21
2.2 Управління економічними ресурсами і капіталом ТОВ «Радгосп «Шевченківський»	34
2.3 Оцінка ділової активності та розрахункової політики підприємства	41
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»	48
3.1 Управління фінансовою стійкістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський»: ключові аспекти, напрями удосконалення	48
3.2 Прибуток як об'єкт управління в контексті покращення фінансового стану підприємства	56
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

Актуальність дослідження. Успішне управління підприємством у динамічному ринковому середовищі неможливе без ефективного управління його фінансовим станом. Цей процес вимагає не лише глибокого аналізу фінансових показників, а й постійного вдосконалення фінансової стратегії підприємства. Вибір оптимальних методів управління фінансовими ресурсами залежить від багатьох факторів, включаючи стадію розвитку компанії, її стратегічні цілі та зовнішні економічні умови. У сучасному бізнес-середовищі керівники повинні володіти навичками не лише оцінки фінансового стану, але й активного впливу на нього, щоб забезпечити стабільний розвиток підприємства та його конкурентоспроможність.

У контексті глобалізації та посилення конкуренції, ефективне управління фінансовим становищем стає одним з ключових факторів успіху будь-якого підприємства. Здатність підприємства адаптуватися до змін ринкового середовища, залучати інвестиції та забезпечувати стабільність фінансових потоків безпосередньо залежить від якості фінансового менеджменту. Сучасні підприємства стикаються з низкою викликів, таких як економічна нестабільність, технологічні зміни та зростаючі вимоги споживачів. У таких умовах, вміння ефективно управляти фінансовими ресурсами стає вирішальним для виживання та процвітання бізнесу.

У сфері управління фінансовим станом протягом багатьох років накопичено значний досвід як західними, так і українськими дослідниками. Їхні роботи, ґрунтуючись на класичних підходах, доповнені новими методами та інноваційними рішеннями, що робить їх цінними для сучасних аграрних підприємств. В ході проведення кваліфікаційного дослідження ми ґрунтовно вивчили та використали наукові праці таких авторів, як: Куцай Н.С., Демчук В.О. [18], Томчук О. [30; 38], Мулик Т.О. [37; 40], Чепка В., Свідерська І., Гавриленко Ю. [33], Бегун С. [2], Каращенко В., Рибіцький О. [13] та ряду інших вчених з обраної тематики.

Важливість теоретичних розробок та висока практична значущість отриманих результатів, зокрема для сільського господарства, обумовлюють необхідність подальшого дослідження оцінки фінансового стану сільськогосподарського підприємства та визначення напрямів його покращення.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства з метою його покращення.

Для досягнення цієї мети були визначені наступні *завдання*:

1. Розглянути теоретико-методичні аспекти управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства.
2. Надати загальну організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства.
3. Дослідити процеси управління економічними ресурсами і капіталом ТОВ «Радгосп «Шевченківський».
4. Провести оцінку ділової активності та розрахункової політики підприємства.
5. Визначити ключові аспекти та напрями удосконалення управління фінансовою стійкістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський».
6. Розглянути прибуток як об'єкт управління в контексті покращення фінансового стану підприємства.

Об'єкт дослідження – процес управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства з метою його покращення.

Предметом дослідження є методологічні, теоретичні та прикладні аспекти управління фінансовим станом аграрного підприємства з метою його покращення.

Методи дослідження. Досягнення поставленої мети зумовило застосування відповідної системи методів дослідження. Так, у процесі магістерського дослідження застосовувались методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження; порівняння – для зіставлення фактичних даних звітного (2023) і базисного років (2021); середніх та відносних величин – для узагальнення кількісної характеристики фінансового стану підприємства; рядів динаміки – для

характеристики зміни показників у часі; кореляційно-регресійний – для визначення зв'язку між показниками; нормативний – при аналізі і оцінюванні фінансових відносних показників; факторний аналіз – для аналізу впливу окремих факторів на результативний показник, використовуючи при цьому методи аналізу та синтезу (при прямому факторному аналізі використовується метод аналізу, при зворотному – метод синтезу, коли його окремі елементи з'єднуються у загальний результативний показник).

Інформаційною базою дослідження слугували праці вітчизняних і зарубіжних науковців та вчених-економістів із проблем визначення та покращення фінансового стану, законодавчі і нормативні акти України, міжнародні нормативні документи, матеріали фахових періодичних видань та науково-практичних конференцій, електронні ресурси, що знаходяться у вільному доступі, фінансова звітність досліджуваного підприємства – ТОВ «Радгосп «Шевченківський» Конотопського району Сумської області за 2021-2023 роки, результати власних досліджень автора.

Достовірність наукових положень і висновків, сформульованих у кваліфікаційній роботі, забезпечена застосуванням комплексу взаємодоповнюючих діагностичних методик, відповідних меті та завданням дослідження, залученням великого фактичного матеріалу і його різнобічним аналізом, репрезентативністю вибірки обстежених, ретельним кількісним і якісним аналізом, а також коректним застосуванням приватних методик емпіричного дослідження та сучасних методів статистичної обробки отриманих даних.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і науково-методичних положень, що визначають шляхи покращення фінансового стану сільськогосподарського підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування на рівні сільськогосподарських підприємств та органів управління сільськогосподарським виробництвом з метою покращення фінансового стану.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаною науковою роботою.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розробки проблеми загалом, окремі її аспекти, отримані узагальнення і висновки було оприлюднені автором на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління (м. Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р.)», «Сучасний стан та пріоритети модернізації науки, освіти та технологій» (м. Біла Церква, 10 січня 2024 р.) та «Проблеми, пріоритети та перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в XXI столітті» (м. Кременчук, 19 жовтня 2024 р.), а також на одній всеукраїнській науково-практичній конференції: «Організаційно-економічні проблеми післявоєнного відновлення суб'єктів підприємництва в Україні» (м. Суми, 16-17 травня 2024 р.).

Публікації. Основні положення та найважливіші результати опубліковані в збірниках тез доповідей трьох міжнародних науково-практичних та однієї всеукраїнської науково-практичної конференції.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 81 сторінку, основний зміст викладено на 58 сторінках. Робота містить 28 таблиць. Список використаних джерел включає 40 найменувань, розміщених на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Управління фінансовим станом підприємства є невід’ємною складовою його загальної системи управління. Цей напрямок фокусується на оптимізації фінансових ресурсів шляхом планування, контролю та аналізу доходів, витрат, активів, пасивів та грошових потоків. Тому, управління фінансовим станом підприємства вимагає системного підходу та передбачає глибоке дослідження фінансових показників в тісному взаємозв’язку з іншими аспектами діяльності підприємства (виробництво, маркетинг, інвестиції тощо); розробку фінансової стратегії, яка органічно інтегрується в загальну бізнес-стратегію підприємства; постійний моніторинг фінансових результатів і оперативне реагування на будь-які відхилення від запланованих показників, а також гнучке коригування фінансової політики з урахуванням динамічного бізнес-середовища.

Виходячи з вищевизначеного, управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства у широкому розумінні є комплексом дій, направлених на забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів підприємства для досягнення його цілей розвитку, що включає в себе не тільки фінансові аспекти, але й взаємодію з іншими сферами господарювання підприємства, такими як виробництво, маркетинг, інвестиції.

У вузькому розумінні управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства – це сукупність методів і прийомів, спрямованих на підтримання оптимального рівня ліквідності (наявності грошових коштів для поточних виплат), платоспроможності (здатності розрахуватися за своїми боргами) та фінансової стійкості (здатності протистояти непередбачуваним фінансовим потрясінням). Це більш технічний аспект управління фінансами, який фокусується на конкретних фінансових інструментах і процедурах.

В кваліфікаційній роботі, ми розглядаємо управління фінансовим станом підприємства як цілеспрямовану діяльність, зосереджену на оптимізації фінансових потоків, мінімізації фінансових ризиків та підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів з метою забезпечення довгострокового фінансового благополуччя суб'єкта господарювання.

Основна мета управління фінансовим станом аграрного підприємства полягає у забезпеченні його стабільної роботи та розвитку через ефективне використання фінансових ресурсів, оптимізацію витрат, збалансування доходів і видатків, а також мінімізацію фінансових ризиків, що дозволяє не лише задовольнити поточні потреби підприємства, а й забезпечити його довгострокову перспективу [6].

Реалізація головної мети управління фінансовим станом підприємства досягається шляхом вирішення таких ключових завдань як:

- ефективного використання фінансових ресурсів (забезпечення раціонального використання коштів, мінімізація витрат та оптимізація доходів);
- забезпечення фінансової стійкості підприємства (постійне підтримання достатньої кількості грошових коштів для своєчасного виконання всіх фінансових зобов'язань);
- збільшення прибутковості (підвищення рентабельності виробництва та реалізації продукції, а також розширення джерел доходів);
- зниження фінансових ризиків: ідентифікація та оцінка можливих ризиків, розробка та впровадження заходів щодо їх мінімізації);
- залучення інвестицій (пошук та залучення інвестиційних ресурсів для розвитку підприємства);
- управління дебіторською та кредиторською заборгованістю (забезпечення своєчасного погашення боргів та отримання коштів від дебіторів);
- страхування фінансових ризиків (захист підприємства від можливих фінансових втрат);
- контроль та аналіз фінансової діяльності (постійний моніторинг фінансового стану підприємства та його порівняння з плановими показниками).

Як вже зазначалося нами вище, управління фінансовим станом підприємства – це органічна частина загального управління, що охоплює взаємодію керівництва (суб'єкта управління) та фінансових ресурсів підприємства (об'єкта управління).

До суб'єктів управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства належать особи (або групи осіб), які приймають рішення, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, несуть відповідальність за результати цієї діяльності та здійснюють безпосередній вплив на фінансовий стан.

Ролі та відповідальність суб'єктів управління формуються під впливом таких факторів, як розмір, організаційно-правова форма та специфіка діяльності підприємства.

Суб'єкт управління – це, власне, керівництво підприємства, фінансовий відділ та інші зацікавлені сторони, які приймають рішення щодо фінансової діяльності. Вони визначають цілі, розробляють стратегії, здійснюють контроль та аналіз фінансових результатів.

Виходячи із обраного об'єкта дослідження кваліфікаційної роботи, визначимо суб'єктів управління фінансовим станом товариства з обмеженою відповідальністю. Так, суб'єктами управління фінансовим станом аграрного підприємства (організаційно-правової форми ТОВ) є певне коло осіб, що реалізують його управління мету, а саме:

1. Власник (власники) господарства: безпосередньо визначає стратегічні напрями розвитку аграрного бізнесу, зокрема, пов'язані з інвестиціями в нові технології, розширенням виробництва, або ж збереженням стабільного фінансового стану.

2. Вищий рівень управління аграрного підприємства, зокрема директор та його заступники, відповідальні за визначення стратегічних напрямів розвитку господарства.

3. Учасники товариства: вищий орган управління (Загальні збори), який приймає найважливіші рішення, включаючи затвердження фінансової звітності, розподіл прибутку, внесення змін до статуту та кожен із учасників товариства має

право голосу на загальних зборах і впливає на прийняття рішень, що стосуються фінансової діяльності товариства.

4. Керівники виробничих підрозділів, які безпосередньо відповідають за виконання планів і забезпечення фінансових результатів господарства.

Крім внутрішніх суб'єктів, на фінансовий стан аграрного підприємства впливають і зовнішні стейкхолдери, зокрема державні органи та регулятори, чії повноваження визначені законодавством.

Об'єктами управління фінансовим станом аграрного підприємства є сукупність фінансових ресурсів, процесів та відносин, які підлягають цілеспрямованому впливу з метою забезпечення успішної роботи підприємства та реалізації поставлених завдань [7].

Визначені об'єкти залежать від рівня управління, оскільки на кожному рівні менеджери фокусуються на різних аспектах фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Розглянемо основні об'єкти управління фінансовим станом аграрного підприємства за допомогою наступної таблиці (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Ключові характеристики об'єктів управління фінансовим станом аграрного підприємства

Рівень управління	Фокус	Цілі	Об'єкти управління	Приклади управлінських рішень
Операційний	Поточна діяльність	Ефективність використання ресурсів, досягнення поточних виробничих показників	Грошові потоки, витрати, доходи, запаси, облік	Складання щоденних планів виробництва, контроль за витратами на паливо, управління дебіторською заборгованістю
Тактичний	Короткострокові плани	Реалізація стратегічних планів, адаптація до змін зовнішнього середовища	Бюджет, проекти, ефективність підрозділів	Розробка річного бюджету, оцінка ефективності інвестиційних проєктів
Стратегічний	Довгострокове планування	Визначення місії та візії, формування конкурентних переваг	Інвестиції, фінансова структура, ризики	Вибір напрямків розвитку, визначення джерел фінансування, управління портфелем бізнесу

Джерело: власна розробка автора

При виокремленні об'єктів управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства (табл. 1.1) нами враховано рівень управління, який визначає горизонт планування та масштаб завдань, що вирішуються на кожному етапі. Так, операційний рівень фокусується на повсякденних операціях, тактичний – на короткострокових планах, а стратегічний – на довгострокових цілях розвитку підприємства. Фокус управління вказує на основну мету, на яку спрямована діяльність на кожному рівні. Відповідно, операційний рівень зосереджений на ефективній роботі, тактичний – на реалізації стратегічних планів, а стратегічний – на формуванні майбутнього підприємства. При цьому за допомогою цілей конкретизується фокус, визначаючи бажані результати діяльності на кожному рівні. Наприклад, на операційному рівні метою є оптимізація витрат, а на стратегічному – збільшення ринкової частки. Для більшої наочності у вищезгаданій таблиці також наведені приклади управлінських рішень, які приймаються відносно об'єкта управління фінансовим станом підприємства в залежності від рівня управління. Це можуть бути конкретні дії, такі як складання бюджету, оцінка ефективності проєктів або інвестування в нові технології.

Предметом управління фінансовим станом аграрного підприємства є комплекс взаємопов'язаних фінансових ресурсів, процесів та відносин, що формують фінансовий стан підприємства та забезпечують досягнення його цілей розвитку.

Управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства повинно відбуватися на основі загальних принципів ефективного менеджменту, таких як системність, цілеспрямованість, гнучкість, відповідальність, а також спеціальних принципів, властивих аграрному сектору, що включають сезонність виробництва, залежність від природних умов, необхідність довгострокових інвестицій та управління ризиками, пов'язаними з кліматичними змінами, цінами на сільськогосподарську продукцію.

Системний підхід до управління фінансовим станом аграрного підприємства вимагає глибокого та всебічного аналізу різних взаємопов'язаних елементів, що забезпечують ефективність цієї діяльності. Окрім мети, завдань,

суб'єктів, об'єктів та принципів управління, на особливу увагу заслуговують й інші складові, які є важливими для стабільного фінансового розвитку. Одним із основних аспектів є взаємодія фінансового управління з іншими функціями підприємства, такими як виробництво, маркетинг чи кадрова політика, а також із зовнішнім середовищем, до якого належать ринки, державні органи, банківські установи та інші фінансові структури.

Важливим елементом у цьому процесі є інформаційне забезпечення, яке включає збір, обробку та аналіз фінансових даних для прийняття обґрунтованих і ефективних управлінських рішень.

Крім того, необхідно застосовувати широкий спектр методів і інструментів фінансового аналізу, планування та контролю, що дозволяють досягти поставлених цілей, а також організувати управлінську структуру, яка відповідає масштабам підприємства та його специфіці. Всі ці фактори неможливі без наявності висококваліфікованих фахівців у галузі фінансів, чия професійна підготовка і досвід є основою для ефективного управління фінансовим станом аграрного підприємства.

Підкреслюючи важливість врахування часового фактора, а саме управління фінансовим станом на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу, деякі науковці та практики вважають, що питання ефективного управління фінансами підприємства доцільно вирішувати на оперативному, інноваційному та стратегічному рівнях [33].

Управління фінансовим станом підприємства можна розглядати не лише як сукупність елементів і структурних частин, що взаємодіють у рамках загальної системи, але й як безперервний і динамічний процес, що охоплює різноманітні методи, форми та інструменти, за допомогою яких здійснюється фінансове управління.

У цьому контексті процесний підхід виступає як одна з найбільш актуальних і ефективних концепцій управлінської практики, що акцентує увагу на постійному вдосконаленні та оптимізації фінансових потоків протягом всього життєвого циклу підприємства. Замість статичної моделі, де управління фінансовим станом розглядається як набір окремих етапів, процесний підхід

підкреслює необхідність інтеграції різних управлінських функцій в єдиний потоковий процес, що забезпечує безперервну адаптацію підприємства до змін зовнішнього середовища і внутрішніх умов.

Цей підхід отримав визнання серед вчених і практиків, які вважають його важливим кроком на шляху до модернізації управлінських систем, оскільки він дозволяє більш ефективно реагувати на виклики та можливості, що постійно виникають у процесі фінансової діяльності. Важливим є також те, що процесний підхід дозволяє зосередитися на взаємодії між окремими етапами фінансового управління, забезпечуючи не лише досягнення поточних фінансових цілей, але й довгострокову стабільність і розвиток підприємства. Це особливо актуально для аграрних підприємств, де необхідність в оперативному реагуванні на змінні ринкові та природні умови є ключовим фактором для успішного фінансового управління [14].

На рисунку 1.1 ми розглянули основні стадії управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства за процесним підходом.

Так, управління фінансовим станом сільськогосподарського підприємства включає кілька етапів: початковий етап передбачає збір і аналіз фінансової інформації, що дає змогу оцінити поточний стан підприємства. Потім розробляється фінансова стратегія на основі прогнозів та оцінки ризиків, після чого реалізуються заходи для оптимізації фінансових показників. Важливо також постійно здійснювати моніторинг і контроль виконання стратегії, а за потреби коригувати її для досягнення бажаних результатів.

Діагностика фінансового стану аграрного підприємства є важливим етапом для оцінки його стабільності та здатності ефективно функціонувати в умовах ринкової економіки. Така діагностика охоплює не лише оцінку поточного фінансового стану підприємства, але й визначення його фінансової стійкості, здатності адаптуватися до змін техніко-економічних умов, а також виявлення внутрішніх резервів для підвищення ефективності.

Одним із ключових елементів успішної діагностики є вибір належної методології, оскільки існує безліч підходів, моделей і методів, що базуються на даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Узагальнена класифікація

методів для сільськогосподарського підприємства включає вертикальний та горизонтальний аналіз, порівняльний аналіз, факторний метод, метод трендів, а також найбільш поширений – метод коефіцієнтів. Коротко охарактеризуємо кожен із запропонованих методів, оскільки всі вони використані нами при проведенні діагностики фінансового стану досліджуваного аграрного підприємства в аналітичній частині даної кваліфікаційної роботи.

Рисунок 1.1 – Процес управління фінансовим станом аграрного підприємства

Джерело: власна розробка автора

Тож, перший метод – метод вертикального аналізу дозволяє оцінити структуру активів і пасивів підприємства, виявити вплив кожного фінансового показника на загальний результат його діяльності. У випадку аграрного підприємства важливим є аналіз співвідношення оборотних і необоротних активів, а також джерел фінансування (власні чи позикові кошти).

При проведенні горизонтального аналізу порівняння показників фінансового стану аграрного підприємства за різні періоди (наприклад, сезонний аналіз) дозволяє виявити динаміку змін, що є критично важливим для аграрних підприємств, де фінансові показники можуть суттєво коливатися в залежності від сезону, врожаю чи змін в економічних умовах.

Натомість порівняння фінансових показників аграрного підприємства з іншими підприємствами галузі або з показниками найближчих конкурентів (метод порівняльного аналізу) дозволяє оцінити його ефективність та виявити потенціал для поліпшення. Таке порівняння також включає аналіз показників аграрних підприємств, що знаходяться в схожих географічних і економічних умовах.

Факторний аналіз фінансового стану аграрного підприємства полягає у вивченні та оцінці впливу різноманітних ендогенних і екзогенних факторів на його основні фінансові показники. Це дозволяє визначити, які саме фактори – такі як зміни в обсягах виробництва, цінах на сільськогосподарську продукцію, витратах на закупівлю матеріалів або змінах у законодавстві – найбільше впливають на фінансові результати підприємства. Аналіз факторів дає змогу не лише виявити причини змін у фінансовому стані, але й розробити заходи для мінімізації негативних наслідків і використання потенційних резервів для покращення фінансової стійкості підприємства [13; 16; 18].

Трендовий аналіз фінансового стану аграрного підприємства полягає в дослідженні змін фінансових показників протягом кількох періодів, що дає змогу виявити загальні тенденції та закономірності. Цей метод особливо важливий для аграрних підприємств, оскільки їх фінансові результати можуть значно коливатися залежно від сезону, погодних умов або коливань цін на сільськогосподарську продукцію. Вивчаючи тренди, можна визначити, чи є стабільність у фінансових показниках, чи існують проблеми, що вимагають коригування стратегії. Також трендовий аналіз дозволяє передбачити можливі ризики та допомагає планувати майбутні фінансові результати на основі минулих змін.

Одним із основних інструментів для аналізу фінансового стану аграрного підприємства є метод коефіцієнтів, оскільки він дозволяє оцінити взаємозв'язки

між різними фінансовими показниками та зрозуміти ефективність використання ресурсів. За допомогою цього методу обчислюються ключові фінансові коефіцієнти, такі як коефіцієнт ліквідності, рентабельності, оборотності активів, фінансової незалежності тощо. Для аграрних підприємств важливо звертати увагу на коефіцієнти, що відображають здатність підприємства покривати свої поточні зобов'язання, ефективність використання земельних та трудових ресурсів, а також здатність генерувати прибуток у залежності від витрат на виробництво. Аналіз цих коефіцієнтів вказує на можливі напрямки для поліпшення управлінських рішень та оптимізації ресурсів підприємства.

З огляду на результати аналізу фінансового стану, слід поступово розробляти заходи, спрямовані на покращення та модернізацію діяльності сільськогосподарського підприємства. Враховуючи динамічність економічного середовища та відсутність універсальної методики обліку та аналізу для аграрного сектору, складно точно прогнозувати зміни ключових фінансових показників. Проте, на основі існуючих даних можна розробити орієнтовні моделі для оцінки конкретних параметрів в різних економічних ситуаціях [36].

Отже, ефективне управління фінансовим станом підприємства є стратегічним завданням, яке виходить за межі традиційного фінансового аналізу. Воно передбачає комплексне планування та реалізацію заходів, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства. Ключовими цілями є збільшення доходів, зниження витрат, підвищення прибутковості та ринкової вартості. Для досягнення цих цілей необхідно створити систему управління, яка дозволить своєчасно виявляти та мінімізувати фінансові ризики.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ» КОНОТОПСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Загальна організаційно-економічна характеристика досліджуваного підприємства

ПрАТ «Радгосп «Шевченківський» засноване відповідно до наказу регіонального відділення фонду державного майна України Сумській області від 21.04.1997 року № 481 шляхом перетворення державного підприємства радгоспу «Шевченківський» у ВАТ згідно законом України «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі» (№ 290/96 ВР від 10.07.1996 р.) та Порядком перетворення в процесі приватизації державних, орендних підприємств зі змішаною формою власності у відкриті акціонерні товариства, затвердженого Постановою КМУ № 1099 від 11.09.1996 року. Рішенням загальних зборів від 25.04.2016 р. змінено тип товариства з публічного на приватне, власником найбільшого пакета акцій було ТДВ «Конотоп м'ясо» (76,8%). В 2022 році Приватне підприємство перереєстроване в товариство з обмеженою відповідальністю «Радгосп Шевченківський».

Адміністративний центр досліджуваного сільськогосподарського підприємства розташований в селі Шевченкове, яке являється центром старостинського округу, до якого входять села: Труженка, Тернове, Руденка. На території Шевченківського старостату знаходиться 7 фермерських господарств, приватне і два товариства з обмеженою відповідальністю, 80 осіб обробляють землю одноосібно.

Структура управління ТОВ «Радгосп «Шевченківський» побудована так, щоб забезпечувати ефективне виконання всіх управлінських функцій, оптимальне використання ресурсів, адаптивність до змін ринку, і спрямована на досягнення стратегічних цілей підприємств.

Основними принципами раціональності структури управління ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є: функціональність, ієрархічність, гнучкість, економічність та інноваційність. Всі ці принципи покладені в лінійний тип управління, який представлено на рисунку 1.1. Вона характеризується чітким розподілом завдань, вертикальною ієрархією та простотою і легкістю управління по всій вертикалі до безпосереднього виконавця.

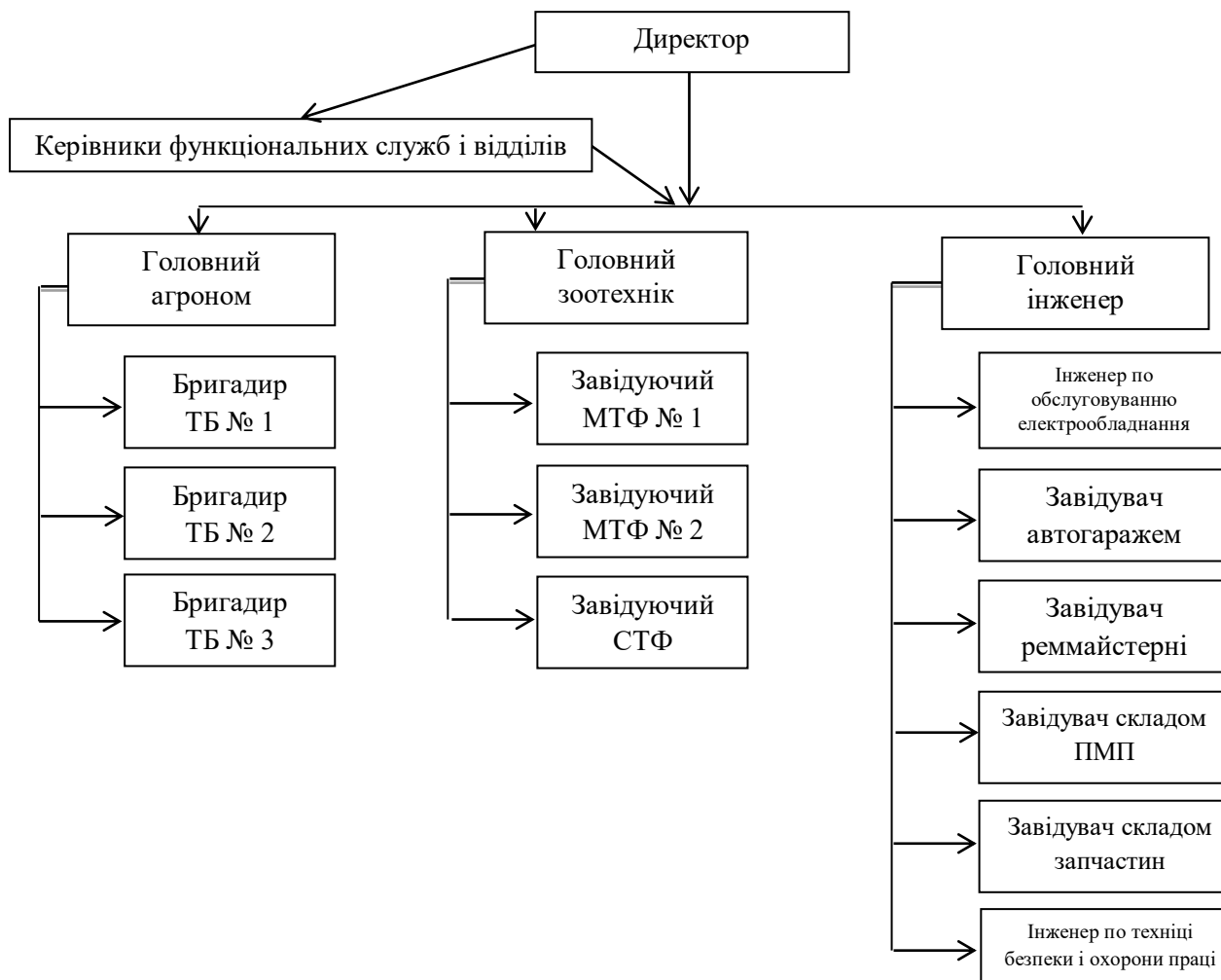

Рисунок 1.1 – Структура управління ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Джерело: власна розробка на основі штатного розпису підприємства

Оптимальна структура управління сприяє впровадженню процесів автоматизації для забезпечення виконання управлінських функцій, навчанню управлінського персоналу, ефективному моніторингу і аналізу господарсько-економічних процесів, активному залученню консультантів для впровадження передових практик.

Рациональна структура управління в аграрному бізнесі дозволяє не лише підвищити продуктивність, але і забезпечити конкурентоспроможність у сучасних умовах ринку.

Землі Конотопського району, де територіально знаходиться ТОВ «Радгосп «Шевченківський», розташовані у лісостеповій зоні України і характеризується помірно-континентальним кліматом. Це означає, що для нього характерні порівняно теплі літа і холодні зими. Температурний режим має свої особливості. Літо в районі тепле з середньою температурою близько $+20^{\circ}\text{C}$. Зими з середньою температурою найхолоднішого січня близько -10°C зі стійким зимовим покривом.

Розподіл опадів протягом року нерівномірний. Більша частина опадів випадає в теплий період року у вигляді дощу. Вітри переважають західних і південно-західних напрямків. Вологість повітря відносно висока протягом усього року.

Місцевість характеризується рівнинним рельєфом з незначними висотами, що обумовлює розвиток землеробства в аграрних підприємствах.

Серед ґрунтів переважають чорноземні різновиди, що є характерно типовими для лісостепової зони.

Місцерозташування і природно-кліматичні умови обумовили статутний виробничий напрям підприємства.

В установчих документах основним видом діяльності підприємства є «Змішане сільське господарство», а також інші види діяльності, пов'язані з вирощуванням основних сільськогосподарських культур, характерних для зони лісостепу (зернобобових, бобових, технічних) та розведення великої рогатої худоби, свиней і інших м'яких порід тварин та птиці.

Земля в сільськогосподарському підприємстві є одночасно засобом виробництва і базовим територіальним простором. Від кількості і якості земельних угідь залежить рівень обсягу виробництва і його ефективності і конкурентоспроможності. Динаміку земельних угідь ТОВ «Радгосп «Шевченківський» представлено в наступній таблиці.

Таблиця 2.1 – Динаміка площі сільськогосподарських угідь ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Назва угідь, показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ± га
Сільськогосподарські угіддя	3113,6	3117,6	3119,5	+5,9
в т.ч. взяті в оренду	3113,6	3117,6	3119,5	+5,9
Рілля	2138,2	2138,2	2138,2	0,0
Площа посівів	2138,2	2138,2	2138,2	0,0
Рівень розораності, %	68,7	68,6	68,5	-0,2

Джерело: особисті розрахунки автора на основі звітності підприємства – форми № 4-сг
Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур

За даними таблиці видно, що загальна площа угідь складає понад 3000 га, незважаючи на зміну форм господарювання площа орендованих земельних угідь залишається впродовж усього періоду дослідження майже незмінною (+ 5,9%). Рівень розораності складає 68,6%, площа під посівами відповідає площі ріллі. Рівень розораності свідчить про те, що в землекористуванні підприємства значну вагу мають інші сільськогосподарські угіддя: пасовища і сінокоси, зважаючи на утримання поголів'я великої рогатої худоби.

Рівень господарювання і динаміка розвитку підприємницької діяльності суб'єкта аграрного виробництва характеризується його валовою продукцією в єдиних порівняльних цінах.

Таблиця 2.2 – Динаміка валового виробництва продукції в порівняльних 2021 року цінах

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023р. від 2021р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Пшениця озима	33996,3	28,6	3598,9	30,0	27417,5	22,3	-6578,8	-19,4
Кукурудза на зерно	7816,1	6,6	8507,8	7,2	7006,9	5,7	-809,2	-10,4
Ячмінь (озимий і ярий)	2083,2	1,7	2436,6	2,1	-	-	-2083,2	x
Ріпак озимий	10788,0	9,1	14775,7	12,5	17067,6	13,9	+6279,6	+58,2
Соняшник	20173,9	16,9	13822,2	11,7	18394,0	15,0	-1779,9	-8,8
Соя (боби)	2561,6	2,1	931,5	0,8	10929,2	8,9	+8367,6	+326,7

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кукурудза кормова	7349,9	6,2	7338,4	6,2	4868,7	4,0	-2481,2	-33,8
Корм зелений, силос, сінаж (сіно багаторічних трав)	1032,2	0,9	1745,9	1,5	2315,6	1,9	-800,6	-77,6
Інша продукція	469,2	0,4	586,5	0,5	207,6	0,1	-261,6	-55,8
Площа посіву озимих культур (за 1 га)	4315,8	3,6	3996,1	3,4	3956,1	3,2	-359,7	-8,3
Площа зяблевої оранки (за 1 га)	671,0	0,6	631,5	0,6	552,6	0,4	-118,4	-17,6
Разом по рослинництву	91257,2	76,7	90171,1	76,5	92715,8	75,4	+1458,6	+1,6
Продукція вирощування ВРХ	8693,8	7,3	6941,7	5,9	10431,5	8,5	+1737,7	+20,0
свиней	120,4	0,1	105,0	0,1	108,1	0,1	-12,3	-10,2
Молоко ВРХ	18863,2	15,8	20565,0	17,4	19592,6	15,9	+729,4	+3,9
Інша (ц) гній	103,0	0,1	112,6	0,1	99,3	0,1	-3,7	-3,6
Разом по тваринництву	27780,4	23,3	27724,3	23,5	30231,5	24,6	+2451,1	+8,8
Разом по підприємству	119037,6	100,0	117895,4	100,0	122947,3	100,0	+3909,7	+3,3

Джерело: особисті розрахунки автора на основі звітності підприємства – форми № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду та форми № 24-сг Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами

За даними таблиці можна зробити висновок, що виробництво валової продукції сільського господарства зросло в 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 3,3%. Причому в більшій мірі збільшилось виробництво продукції тваринництва – на 8,8%, а продукція рослинництва зросла в ваговому обсязі – на 8,8%.

Галузь рослинництва, будучи домінуючою в підприємницькій діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський», розвивається низькими темпами. При чому валове виробництво в динаміці за 2021-2024 рр. зменшилось по всім видам, окрім підгалузі ріпаківництва і соєвого виробництва.

Валова продукція залежить від двох ключових чинників – посівної площі і врожайності. Врожайність є синтетичним показником, а її рівень залежить не тільки від матеріальних, але і нематеріальних чинників. Аналіз зміни врожайності основних сільськогосподарських культур можна провести за даними наступної таблиці.

Таблиця 2.3 – Динаміка урожайності, ц/га

Назва культур	Урожайність, ц/га			Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Абсолютне, ц/га	Відносне, %
Пшениця	71,1	71,2	61,4	-9,7	-13,6
Ячмінь	40,2	61,2	-	-40,2	х
Кукурудза	93,6	92,4	67,9	-25,7	-27,5
Соя	18,3	6,0	41,2	+22,9	+125,1
Ріпак	24,8	30,6	35,3	+10,5	+42,3
Соняшник	30,1	21,4	30,1	0,0	0,0
Кукурудза кормова	550,5	684,3	364,7	-185,8	-33,8
Сіно багаторічних трав	57,7	97,5	129,3	+71,6	+124,1

Джерело: особисті розрахунки автора на основі звітності підприємства – форми № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду та форми

Як свідчать дані, урожайність зменшилась в 2023 році в порівнянні з 2021 роком по всіх видах основних товарних культур, що могло суттєво вплинути на результативність діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

Більше половини в товарному і валовому виробництві займає галузь тваринництва. Динаміку фізичного поголів'я тварин і в перерахунку на умовне поголів'я представлено в таблиці.

Таблиця 2.4 – Динаміка і структура фізичного і умовного поголів'я тварин

Вид с/г тварин	2021	2022	2023	Відхилення 2023 р. від 2021 р.		Коефіцієнт переведення в умовне поголів'я ВРХ	2021		2022		2023		Відхилення 2023 р. від 2021 р.	
				Абсолютне, од.	Відносне, %		Поголів'я, гол.	Питома вага, %	Поголів'я, гол.	Питома вага, %	Поголів'я, гол.	Питома вага, %	Абсолютне, од.	Відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Корови	535	526	487	-48	-9,0	1,0	535,0	29,2	526,0	27,9	487,0	27,5	-48,0	-9,0
Молодняк ВРХ до 6 міс.	516	523	531	+15	+2,9	1,9	980,4	53,4	993,7	52,7	1008,9	56,9	+28,5	+2,9
Інше поголів'я ВРХ	510	591	440	-70	-13,7	0,6	306,0	16,7	354,6	18,8	264,0	14,9	-42,0	-13,7
Свино-матки	14	12	14	0,0	0,0	0,28	3,9	0,2	3,4	0,2	3,9	0,2	0,0	0,0
Молодняк свиней	147	121	129	-18	-12,2	0,07	10,3	0,5	8,5	0,4	9,0	0,5	-1,3	-12,6

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Разом	х	х	х	х	х	х	1832,6	100,0	1886,2	100	1772,8	100	-59,8	-3,3
Щільність умовного поголів'я, гол. на 100 га с.-г. угідь	х	х	х	х	х	х	58,9	х	60,5	х	56,8	х	-2,1	-3,6

Джерело: особисті розрахунки автора на основі звітності підприємства – форми № 24-сг Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами

За даними таблиці можна зробити висновок, що за досліджуваний період незначно зменшилась кількість поголів'я в перерахунку на умовне, в більшій мірі скоротилась підгалузь скотарства – на 62 одиниці. З урахуванням тенденцій зменшення площ сільськогосподарських угідь щільність поголів'я як одного з показників ресурсного забезпечення сільськогосподарського підприємства знизився на 3,6%. Це несуттєве зниження, однак засвідчує негативні тенденції в динаміці ресурсного потенціалу ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

Рівень спеціалізації сільськогосподарського підприємства залежить від багатьох чинників, серед яких можна виділити організаційно-економічні, такі як: розмір підприємства, кон'юнктура товарного ринку, технологічний рівень виробництва тощо.

Сьогодні на рівень спеціалізації також (навіть в більшій мірі) впливають і політичні фактори, такі як послаблення регулятивної державної політики в аграрному секторі, військовий конфлікт, який потягнув за собою низку проблем для підприємницьких структур спеціалізованих на виробництві продукції, особливо товарного рослинництва.

Рівень спеціалізації підприємства характеризується ступенем зосередження його виробничих ресурсів на виробництві певного виду продукції чи продукції певної підгалузі (декількох подібних видах). Спеціалізовані підприємства мають переваги над конкурентами, які обумовлюють можливості нарощування обсягів виробництва і оптимізації технологічних процесів, покращення якості продукції, зниження собівартості продукції і забезпечення стабільності доходів.

Таблиця 2.5 – Обсяг і структура товарної продукції ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		В середньому за три роки	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Продукція рослинництва - всього	78236	75,2	49031	67,9	34767	49,2	54012	65,6
Зернові та зернобобові	33362	32,1	19645	27,2	73	0,1	17694	21,5
у т.ч. пшениця озима	33271	32,0	19489	27,0	24	0,0	17595	21,4
ячмінь ярий	91	0,1	156	0,2	49	0,1	99	0,1
Соняшник	23876	22,9	16599	23,0	11728	16,6	17401	21,1
Соя	9391	9,0	-	-	10124	14,3	6505	7,9
Ріпак	11607	11,2	12787	17,7	12842	18,2	12412	15,1
Продукція тваринництва - всього	25826	24,8	23155	32,1	35839	50,8	28273	34,4
Вирощування (в живій масі) ВРХ	9601	9,2	4820	6,7	14114	20,0	9512	11,6
свиней	105	0,1	132	0,2	249	0,4	162	0,2
Молоко	16076	15,4	18203	25,2	21476	30,4	18585	22,6
Інша продукція тваринництва	44	0,1	-	-	-	-	-	-
Всього	104062	100,0	72186	100,0	70606	100,0	82285	100,0
Послуги в сільському господарстві	105	х	545	х	125	х	258	х
Продукція сільського господарства і послуги – всього, тис. грн.	104167	х	72731	х	70731	х	82543	х

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Рівень спеціалізації визначається за структурою товарної продукції і в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» дорівнює:

$$K_c = 100 / (22,6 \times 1 + 21,4 \times 3 + 21,1 \times 5 + 15,1 \times 7 + 11,6 \times 9 + 7,9 \times 11 + 0,2 \times 13 + 0,1 \times 15) = 100 / 493,6 = 0,20 \quad (2.1)$$

Виходячи зі значення коефіцієнта спеціалізації можна зробити висновок, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є багатогалузевим підприємством з рівнем спеціалізації нижче середнього.

Якщо говорити про виручку від реалізації продукції сільськогосподарського виробництва, то її абсолютна сума в 2023 році знизилась в порівнянні з 2021 роком на 33456 тис. грн., а у відносному на 32,1%. Питома вага продукції галузі тваринництва на 1,6 п.п. вище в порівнянні з доходом від реалізації продукції рослинництва.

В структурі виручки найвища частка в 2023 році і в середньому за досліджений період належить серед продукції галузі тваринництва – молоку, а в галузі рослинництва – пшениці, відповідно 22,6 та 21,4%.

Трудові ресурси, будучи частиною виробничих ресурсів, відіграють ключову роль в аграрному підприємстві, оскільки забезпечують використання всіх виробничих процесів. В рослинництві – від підготовки ґрунту до збору врожаю, в тваринництві – від отримання приплоду і забезпечення системи кормовиробництва до отримання кінцевої товарної продукції.

Аграрні підприємства потребують трудові ресурси як для забезпечення виробничого процесу, супроводження технологічного розвитку, так і для підвищення ефективності виробництва, забезпечення раціональної організації праці в сезонні і міжсезонні періоди.

Трудові ресурси являються одним з економічних факторів, вони є одним з основних витратних елементів аграрного бізнесу. Залежно від рівня організації праці, їх вартість може становити значну частину бюджету підприємства.

Динаміку чисельності і загальних показників інтенсивності і ефективності використання персоналу ТОВ «Радгосп «Шевченківський» відобразимо в наступній таблиці (табл. 2.6).

Середньооблікова чисельність штатних працівників в 2023 році склала 64 особи, і в еквівалентні повної зайнятості за досліджуваний період знизилася відповідно на 14 та 27 осіб. При цьому інтенсивність використання робочого часу і трудова зайнятість підвищилась. Одним працівником відпрацьовано на 10,8 % більше в 2023 році в порівнянні 2021 роком людино-годин, і кожен працівник в суспільному виробництві був зайнятим більше на 25 робочих днів. Коефіцієнт використання нормативного номінального фонду робочого часу в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» в 2023 році складає 0,97, збільшившись на 6,6 %.

Таблиця 2.6 – Динаміка чисельності, трудової активності і результативності персоналу ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, од.	Відносне, %
Середня кількість працівників, осіб	78	73	64	-14	-17,9
Кількість відпрацьованого часу, люд-год.	142521	136628	129516	-13005	-9,1
Середня кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	91	94	64	-27	-29,7
Відпрацьовано люд.-год. 1 працівником за рік, год.	1827	1872	2024	+197	+10,8
Відпрацьовано люд.-днів, днів	228	234	253	+25	+11,0
Номінальний фонд робочого часу, дні	250	249	260	+10	+4,0
Коефіцієнт використання номінального фонду робочого часу	0,91	0,94	0,97	+0,06	+6,6
Вироблено валової продукції на 1 працівника, грн.	1526,1	1615,0	1921,1	+395,0	+25,9
Отримано чистого доходу на 1 середньорічного працівника, грн.	1335,5	990,7	1105,2	-230,3	-17,2

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1-підприємництво (річна) Структурне обстеження підприємства

Продуктивність праці, як основний показник ефективності використання трудових ресурсів зріс на 25,9%.

Ефективне управління трудовими ресурсами дозволяє підприємству оптимізувати витрати, підвищити результативність і інтенсивність праці.

Таким чином, роль трудових ресурсів в аграрному підприємстві ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є критично важливою, оскільки вони безпосередньо впливають на продуктивність, ефективність, економічний результат та конкурентоспроможність підприємства взагалі.

Прибуток – це кінцевий фінансовий результат, він є важливим показником ефективності роботи підприємства, його фінансової стійкості та здатності до подальшого розвитку.

Для його зростання підприємству необхідно постійно працювати над підвищенням продуктивності живої і уречевленої праці, зниженням витрат, покращенням якості продукції, робіт і послуг, удосконаленням і розширенням

ринків збуту на всіх етапах здійснення операційної і інших видів діяльності підприємства.

Обсяг отриманого прибутку має велике значення для аграрного підприємства. Прибуток є стимулом для подальшого розвитку підприємства, впровадженню нових технологій та розширенню виробництва.

Стабільний прибуток забезпечуватиме фінансову стійкість підприємства, мотиваційний механізм підвищення продуктивності праці, є гарантом стабільних взаємовідносин з бюджетом та кредитними установами.

Таблиця 2.7 – Динаміка і алгоритм формування прибутку ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Види прибутку	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції	104167	72318	70731	-33436	-32,1
Собівартість реалізованої продукції	54073	57208	43405	-10668	-19,7
Валовий прибуток	50094	15110	27326	-22768	-45,5
Інші операційні доходи	14028	14669	7704	-6324	-45,1
Адміністративні витрати	4807	5512	5356	+549	+11,4
Витрати на збут	3361	7205	1949	-1412	-42,0
Інші операційні витрати	15620	16820	20567	+4947	+31,7
Прибуток від операційної діяльності	40334	238	7158	-33176	-82,3
Інші фінансові доходи	1106	1844	1110	+4	0,4
Інші доходи	77	114	99	+22	+28,6
Інші витрати	328	540	947	+619	+188,7
Чистий фінансовий результат (прибуток)	41189	1656	7420	-33769	-82,0

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Дані таблиці демонструють суттєву негативну динаміку в абсолютній величині чистого прибутку досліджуваного підприємства за період 2021-2023 роки на 82,0%, при цьому воно залишається прибутковим. Сума чистого прибутку в 2023 році склала 74200 тис. грн. Основною причиною зменшення суми прибутку є переважаюче над усе зменшення виручки від реалізації продукції,

робіт і послуг, що обумовили зменшення валового прибутку в 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 28768 тис. грн., або 45,5 %.

Зменшення на 45,1 % інших операційних доходів, та зростання адміністративних і інших операційних витрат відповідно на 14,4 та 31,7 % в сукупності дії пояснює зменшення на 82,3 % обсягу прибутку від операційної діяльності.

З даних таблиці видно, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» має суттєві резерви підвищення чистого прибутку і зміцнення фінансового стану в майбутньому.

Оскільки прибуток аграрного підприємства є одним з ключових показників його успіху, для його збільшення необхідно постійно працювати над забезпеченням ефективного виробництва, оптимізацією витрат, удосконалення структури товарної продукції та підвищення середньореалізаційних цін і мобільності адаптації до умов ринку.

Однією з економічних функцій прибутку є забезпечення соціальної відповідальності. Прибуток дозволяє аграрному підприємству створювати нові робочі місця, покращувати якість життя штатних працівників, підтримувати територіальні громади і забезпечувати доходи акціонерам на вкладені акції.

Таблиця 2.8 – Динаміка показників прибутковості акції ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Середньорічна кількість простих акцій	7331368	7331368	7331368	0,0
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	7331368	7331368	7331368	0,0
Чистий прибуток на 1 акцію	5,62	0,23	1,01	-4,61

Джерело: розраховано автором з використанням аналітичної довідки підприємства

За даними таблиці видно, що середня кількість акцій, які відповідно до статутних умов є простими за період 2021-2023 р.р. залишилась незмінною, в середньому на одного працівника приходить номінальній кількості 7331 одиниць. Чистий прибуток на 1 акцію змінився з 5,62 до 1,01 грн.

Узагальнюючий рівень концентрації виробництва, як базова платформа фінансово-економічного розвитку і стабільності підприємства в частині обсягу ресурсного потенціалу і його ресурсовіддачі ТОВ «Радгосп «Шевченківський» можна представити наступною таблицею.

Таблиця 2.9 – Узагальнюючі показники ресурсного потенціалу і ресурсовіддачі ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, од.	Відносне, %
Валова продукція в порівняльних цінах 2021 р., тис. грн.	119037,6	117895,4	122947,3	+3909,7	+3,3
Чистий дохід, тис. грн.	104167,0	72318,0	70731,0	-33436,0	-32,1
Валовий прибуток, тис. грн.	50094,0	15110,0	27326,0	-22768,0	-45,5
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	40334	238	7158	-33176	-82,3
Чистий прибуток, тис. грн.	41189	1656	7420	-33769	-82,0
Середньорічна вартість основних виробничих фондів, тис. грн.	88726,5	94619,5	97688,0	+8961,5	+40,1
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	46824,5	63476,0	68864,5	+22040,0	+47,1
Середньорічна вартість виробничих фондів, тис. грн.	135551,0	158095,5	166552,5	+31001,5	+22,9
Середньорічна вартість капіталу, тис. грн.:					
авансованого	166090,0	187337,5	192494,0	+73596,0	+44,3
власного	112146,0	183363,5	187697,0	+75551,0	+67,4
залученого	3944,0	3974,0	4797,0	+853,0	+21,6

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід); № 5 Примітки до річної фінансової звітності

Підводячи підсумок проведених попередніх досліджень і даних таблиці 2.9 можна стверджувати, що вартість матеріальних ресурсів підприємства за досліджуваний період в середньому зростає. При незмінних обсягах природно-біологічних активів (земельних угідь, поголів'я тварин) вартісні показники виробничої програми, особливо ті, які обумовлені товарно-ринковими взаємовідносинами – знизилися. Це говорить про наявність невикористаних резервів в питаннях підвищення чистого доходу від реалізації продукції,

збільшенні валового, операційного і чистого прибутку ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

2.2 Управління економічними ресурсами і капіталом ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Одним з найважливіших інструментів для оцінки ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, виявлення його сильних і слабких сторін, а також розробки стратегії подальшого розвитку є аналіз його балансу. Зміст аналізу заключається в детальному дослідженні фінансового стану підприємства на певну дату шляхом вивчення його активів, зобов'язань та власного капіталу.

Аналіз балансу важливий перш за все для самого підприємства:

- результати аналізу являються основою для прийняття управлінських рішень в питаннях розробки стратегії розвитку підприємства, планування виробництва, визначення оптимальної структури капіталу;
- аналіз балансу дозволяє виявляти конкурентні переваги або недоліки підприємства в порівнянні з конкурентами і партнерами;
- на основі результатів аналізу балансу підприємство розробляє заходи щодо підвищення ефективності використання ресурсів, оптимізації їх структури, зниження витрат, збільшення чистого доходу і прибутку;
- детальний аналіз балансу сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємства і довіри до нього з боку інвесторів, кредиторів і інших зацікавлених сторін.

Методично аналіз балансу включає в себе різні підходи, основні і найбільш доступні для фінансових аналітиків є такі як:

- горизонтальний аналіз, який дає можливість порівняння показників балансу за різні періоди для виявлення тенденцій зміни активів, зобов'язань та власного капіталу;
- вертикальний аналіз для визначення структури балансу шляхом розрахунку відносних показників (частки окремих статей в загальній сумі активів, зобов'язань та власного капіталу);

- абсолютний аналіз оцінки абсолютних величин активів і пасивів.

Для вивчення окремих аспектів фінансового стану ТОВ «Радгосп «Шевченківський» проведемо вертикальний, горизонтальний та абсолютний аналіз його балансу.

Активи балансу – економічні ресурси підприємства. Їх роль в діяльності і розвитку підприємства є базовою, а тому управління активами є першочерговим завданням фінансового аналізу.

Аналіз активів балансу та управління активами є важливими аспектами фінансового управління, які допомагають ефективно розпоряджатися ресурсами підприємства та підвищувати його фінансову стійкість.

Управління активами, як процес, включає в себе наступні аспекти: оцінку активів в плані корисності та забезпечення оптимального співвідношення довгострокових і короткострокових активів. Аналіз динаміки і структури активів ТОВ «Радгосп «Шевченківський» проведемо за допомогою таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Склад та структура активів ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Види засобів (актив)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Структури, п.п.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
I.Необоротні активи									
Нематеріальні активи	5	0,0	3	0,0	2	0,0	-3	0,0	0,0
Первісна вартість	8	0,0	8	0,0	8	0,0	0,0	0,0	0,0
Накопичена вартість	3	0,0	5	0,0	6	0,0	+3	0,0	0,0
Довгострокові біологічні активи:	4535	2,5	4610	2,4	4128	2,1	-507	-10,9	-0,4
Основні засоби	50495	27,1	45286	24,1	44254	22,5	-6241	-12,4	-4,6
первісна вартість	93944	50,4	95295	50,6	100081	50,9	+6137	+6,5	+0,5
знос	43449	23,3	50009	26,5	55827	28,4	+12378	+28,5	+5,1

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Незавершені капітальні інвестиції	-	-	6843	3,6	12332	6,3	+12332	x	-6,3
Усього за розділом 1	55035	29,6	56742	30,1	60716	30,9	+5681	+10,3	+1,3
II. Оборотні активи									
Запаси	69417	37,3	79091	42,0	96884	49,3	+27467	+39,6	+12,0
Виробничі запаси	38445	20,7	49045	26,0	33930	17,3	-4515	-11,7	-3,4
Незавершене виробництво	14185	7,6	15012	8,0	30120	15,3	+15935	+112,3	+7,7
Готова продукція	16764	9,0	15028	8,0	32698	16,6	+15934	+95,0	+7,6
Товари	23	0,0	6	0,0	136	0,1	+113	в 4,9 р.	+0,1
Поточні біологічні активи	4544	2,4	5006	2,7	4358	2,2	-186	-4,1	-0,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3926	2,1	282	0,1	493	0,3	-3433	-87,4	-1,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками:									
з бюджетом	1586	0,9	1321	0,7	769	0,4	-817	-51,5	-0,5
за виданими авансами	13088	7,0	21048	11,2	18679	9,5	+5591	+42,7	+2,5
Інша поточна дебіторська заборгованість	7162	3,8	7179	3,8	7173	3,6	+11	+0,2	-0,2
Грошові кошти та їх еквіваленти (рахунки в банках)	30907	16,6	17626	9,3	7362	3,7	-23545	-76,2	-12,9
Витрати майбутніх періодів	561	0,3	154	0,1	104	0,1	-457	-81,5	-0,3
Усього за розділом 2	131191	70,4	131707	69,9	135822	69,1	+4631	+3,5	-1,3
БАЛАНС	186226	100,0	188449	100,0	196538	100,0	+10312	+5,5	±192

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Дані таблиці показують на збільшення загальної суми активів за період 2021-2023 роки на 10312 тис. грн., що у відносному порівнянні складає +5,5 %, причому необоротні активи зросли на 10,3 %, а оборотні – на 3,5 %. Вартість необоротних активів зросла за рахунок збільшення залишку незавершених капітальних вкладень в 2022 і 2023 році в загальній вартості на 12332 тис. грн. Одночасно зменшилась залишкова вартість основних фондів і продуктивної худоби відповідно на 6241 тис. грн. та 507 тис. грн.

В складі оборотних активів найвищу позитивну динаміку мають запаси, збільшившись на 39,6 %, причому найвищими темпами зросли залишки

незавершеного виробництва і готової продукції, відповідно на 112,3 % і 95,0 %, а виробничі запаси поряд з цим зменшились на 11,7 %.

Суттєво зменшились залишки майже всіх елементів фондів обігу. В цілому оборотні ресурси в динаміці за досліджуваний період зросли на 3,5%, майже на стільки, на скільки і загальна валюта балансу.

Що стосується структури, то частка оборотних і необоротних активів співвідносяться як 2:1. З 30,9 % необоротних активів 22,5 % займають основні засоби, і 6,3 % належать незалежним незавершеним капітальним інвестиціям.

В складі оборотних ресурсів лєвова частка належить запасам, при чому вона за 2001-2023 роки зростає з 37,3 % до 49,3 %. Залишки ресурсів в розрахунку займають як в 2021, так і в 2023 році – 13,8%, грошові кошти зменшили з 30907 тис. грн. (16,6 %) до 7362 тис. грн. (3,7%). Загальні структурні зрушення в складі активів склали $\pm 19,1$ п.п. в основному сторону збільшення – на 12,0 п.п. за рахунок виробничих запасів та 6,3 п.п. – незавершених довгострокових капітальних інвестицій, всі інші частки в розрізі статей активів зменшилися.

Управління активами в результаті аналізу балансу дозволяє ефективно розпоряджатися їх елементами за виконуваними функціями, підвищувати платоспроможність та фінансову стійкість підприємства. Ефективне управління активами сприяє забезпеченню зростання фінансових показників підприємства, підтримувати стабільність його діяльності та ефективно використовувати ресурси для досягнення стратегічних цілей.

Виявлення каналів надходження коштів для фінансування активів, оцінку стабільності цих джерел та їхню вартість можливо дослідивши динаміку і структуру пасиву балансу підприємства (табл. 2.11).

Аналізуючи структуру капіталу слід зазначити, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» свою діяльність в основному здійснює за рахунок власних джерел, які за досліджуваний період в середньому займають 97,7 %. Це говорить про те, що досліджуване підприємство практично не залежить від зовнішніх джерел фінансування і проблеми з покриттям боргових зобов'язань воно не має, оскільки являється платоспроможним.

Таблиця 2.11 – Склад та структура джерел утворення засобів підприємства

Джерела утворення засобів (пасив)	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %	Структури, п.п.
I. Власний капітал									
Зареєстрований (пайовий) капітал	1833	1,0	1813	1,0	1813	1,0	-20,0	-1,1	-
Капітал у дооцінках	4569	2,5	4569	2,4	4569	2,3	0,0	0,0	-0,2
Резервний капітал	458	0,2	458	0,2	69	0,0	-389	-84,9	-0,2
Нерозподілений прибуток	175880	94,4	177536	94,2	184956	94,1	+9076	+5,2	-0,3
Вилучений капітал	-	-	(389)	(0,2)	-	-	-	-	-
Усього за розділом I	182740	98,1	183987	97,6	191407	97,4	+8667	+4,7	-0,7
III. (4.) Поточні зобов'язання									
Поточна кредиторська заборгованість за: товари, роботи, послуги	126	0,1	267	0,1	1125	0,6	+999	в7,9 р.	+0,5
розрахунками з оплати праці	310	0,2	254	0,1	231	0,1	-79	-25,5	-0,1
інша кредиторська заборгованість за розрахунками	7	0,0	414	0,2	542	0,3	+535	в76,4р.	+0,3
Поточні забезпечення	112	0,1	103	0,1	21	0,0	-91	-81,3	-0,1
Доходи майбутніх періодів	925	0,5	851	0,5	777	0,4	-148	-16,0	-0,1
Інші поточні зобов'язання	2006	1,0	2573	1,4	2435	1,2	+429	+21,4	+0,2
Усього за розділом (III)	3486	1,9	4462	2,4	5131	2,6	+1645	+472	+0,7
БАЛАНС	186226	100,0	188449	100,0	196538	100,0	+10312	+5,5	±0,7

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Взагалі аналіз пасиву балансу дозволяє приймати управлінські рішення щодо ефективності фінансування підприємницької діяльності, уникнення ризиків, пов'язаних з капіталом, і допомагає прийняти рішення по оптимізації структури капіталу.

Важливим інструментом адміністративно-фінансового управління, який дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства та його ефективність в системі операційної діяльності являється коефіцієнтний аналіз балансу. Він включає

розрахунок різних фінансових коефіцієнтів, які допомагають виявити сильні і слабкі сторони підприємства.

Оцінку ліквідності, як здатності підприємства розраховуватися за своїми поточними зобов'язання проведемо в два етапи. Спочатку проведемо групування оборотних активів за рівнем ліквідності, а далі здійснимо співставлення з окремими статтями пасиву балансу.

Таблиця 2.12 – Групування активів за рівнем ліквідності

Вид продукції	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023р. від 2021 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Абсолютноліквідні активи (грошові кошти)	30907	23,6	17626	13,4	7362	5,4	-23545	-76,2
Швидколіквідні активи (дебіторська заборгованість)	25762	19,6	29830	22,6	27114	20,0	+1352	+5,2
Помірноліквідні активи (товари і готова продукція)	16787	12,8	15034	11,4	32834	24,2	+16047	+95,6
Важколіквідні оборотні активи (оборотні фонди)	57735	44,0	69217	52,6	68512	50,4	+10777	+18,7
Разом	131191	100,0	131707	100,0	135822	100,0	+463%	+3,5

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Аналізуючи динаміку і структуру платіжних активів, слід відмітити, що найвищу питому вагу займають важколіквідні активи, ті які задіяні у виробничому процесі: виробничі запаси, незавершене виробництво, тварини на відгодівлі. Швидко і помірноліквідні – займають більше як третину в складі ліквідних активів, причому їх частка має тенденцію до зростання. Абсолютно ліквідні активи, які представлені грошовими коштами і їх еквівалентними є найбільш мобільними в системі взаєморозрахунків. В 2021 році питома вага грошових коштів в складі оборотних склала 23,6 %, яка до кінця 2023 року зменшилась до 5,4 %, а в абсолютному вимірюванні з 30,9 млн. грн. до 7,3 млн. грн.

Співвідношення платіжних активів, різних за ступенем ліквідності із сумою короткотермінових платіжних зобов'язань визначає рівень платоспроможності підприємства – здатність підприємства розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями, або іншими словами, можливість підприємства перетворити свої активи на готівку для погашення боргів у міру їх настання. Це і обумовлює визначення рівневих показників ліквідності балансу (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Показники ліквідності балансу

Показники	Методика розрахунку	Нормативне значення	2021р.	2022р.	2023р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	грошові кошти / короткострокові зобов'язання (A_1)	не < 0,1-0,3	8,87	39,50	1,43	-7,44
Коефіцієнт гранично - ризикової (швидкої) ліквідності	(грошові кошти + ЧРВ+ + дебіторської заборгованості) / короткострокові зобов'язання (A_2)	не < 1,0	14,67	10,34	6,57	-8,10
Коефіцієнт покриття	обігові кошти / короткострокові зобов'язання (A_4)	не < 2,0-2,5	37,63	29,52	26,47	-11,16
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	дебіторська заборгованість / кредиторська заборгованість	= 1,0	45,71	30,82	13,86	-31,85
Чистий оборотний капітал	оборотні активи - поточні зобов'язання	x	127705	127245	130691	+2986

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

З таблиці видно, що всі показники ліквідності балансу мають тенденцію до зниження, перш за все це пояснюється збільшенням в 2023 році в порівнянні з 2021 роком переважаючими темпами суми платіжних зобов'язань над темпами зростання платіжних ресурсів. В найбільшій мірі зменшився коефіцієнт абсолютної ліквідності, який показує, яка частка короткострокових зобов'язань покривається найбільш ліквідними активами.

Загальний коефіцієнт ліквідності (коефіцієнт покриття), який показує в якій мірі поточні активи покривають поточні зобов'язання, в 2023 році склав 26,47 р., зменшився на 11,16 і показує, що поточні активи в 26,4 рази перевищують

платіжні зобов'язання. Можна з проведеного аналізу зробити висновок, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є платоспроможним підприємством. Коефіцієнти ліквідності, незважаючи на їх зниження, залишаються в десятки разів перевищуючими нормативні.

Високий рівень ліквідності свідчить про те, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» може розраховуватися за своїми боргами вчасно, що є ключовим фактором для його стабільності. Підприємства з високою ліквідністю вважаються більш надійними для інвестування, оскільки є менший ризик втрати вкладень.

Достатній рівень ліквідності дає підприємству можливість розвитку, дозволяє йому фінансувати свою поточну діяльність, інвестувати чистий оборотний капітал в нові проекти та реагувати на непередбачувані ситуації.

Проте важливо розуміти, що висока ліквідність не завжди є позитивною ознакою. Занадто високий рівень ліквідності може свідчити про неефективне використання коштів.

Ефективний менеджмент забезпечує оптимальний рівень ліквідності, який залежить від специфіки діяльності підприємства, виваженості структури оборотного капіталу, ефективного управління кредиторською заборгованістю, залученням додаткового фінансування, своєчасної реалізації невикористаних активів, перегляду інвестиційної політики щодо інвестування в більш ефективні оборотні активи.

2.3 Оцінка ділової активності та розрахункової політики підприємства

Ефективність управління оборотним капіталом є одним з факторів, що впливають на ліквідність підприємства та його загальний фінансовий стан. Швидкість обертання дебіторської заборгованості, товарно-матеріальних запасів і ефективність управління кредиторською заборгованістю є визначальними чинниками платоспроможності.

Визначення дебіторської заборгованості як суми грошей, яку підприємство очікує отримати від своїх дебіторів є економічно обґрунтованим. З одного боку їх

сума є частиною оборотних активів і свідчить про обсяг продажів, а з іншого – велика і несвоєчасна дебіторська заборгованість може негативно впливати на ліквідність підприємства і його фінансовий стан.

Для оцінки впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан ТОВ «Радгосп «Шевченківський» необхідно провести абсолютний аналіз динаміки зміни і структури та структурних зрушень в складі заборгованості за видами і термінами погашення.

Таблиця 2.14 – Склад і структура дебіторської заборгованості підприємства

Види Д ^г заборгованості	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	3926	15,2	282	0,9	493	1,8	-3433	-87,4
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	1586	6,2	1321	4,4	769	2,8	-817	-51,5
за виданими авансами	13088	50,8	21048	70,6	18679	68,9	+5590	+42,7
Інша поточна дебіторська заборгованість	7162	27,8	7179	24,1	7173	26,5	+11	+0,2
Разом	25762	100,0	29830	100,0	27113	100,0	+1351	+5,2

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Результати розрахунків показують, що в складі дебіторської заборгованості переважають суми не пов'язані з розрахунками за реалізовану продукцію, роботи і послуги. Заборгованість з покупцями в загальній структурі заборгованості зменшилась за період дослідження з 3926 тис. грн. в 2021 до 493 тис. грн. – в 2023 році, а її частка зменшилася з 15,2 % до 1,8 %.

Заборгованість за виданими авансами займає найвищу частку в складі дебіторської заборгованості.

Важливим заходом в забезпеченні ефективного управління дебіторською заборгованістю є вивчення її динаміки і структури за термінами виникнення і погашення, тобто перетворення в платіжний засіб.

Таблиця 2.15 – Динаміка дебіторської заборгованості за термінами погашення

Показники	2021 р.		2022 р.		2023 р.		Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Всього на кінець року, тис. грн.	24176	100,0	28509	100,0	26345	100,0	+2169	+9,0
в т.ч. за товари, роботи, послуги	3926	16,2	282	1,0	493	1,9	-3433	-87,4
із них: до 12 місяців	9798	40,5	14985	52,6	14120	53,6	+4322	+44,1
в т.ч. за товари, роботи, послуги	872	3,6	227	0,8	438	1,7	-434	-49,8
від 12 до 18 місяців	1110	4,6	1412	5,0	2114	8,0	+1004	+90,5
в т.ч. за товари, роботи, послуги	54	0,2	-	-	-	-	-54	x
від 18 до 36 місяців	13268	54,9	12112	42,4	10101	38,4	-3167	-23,9
в т.ч. за товари, роботи, послуги	3000	12,4	55	0,2	55	0,2	-2945	-98,2

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 5 Примітки до річної фінансової звітності

Дані таблиці показали наявність в структурі заборгованості сум з простроченим терміном погашення. Розрахункова ситуація дещо покращилася досліджуваний період, але залишилась критичною. 38,4 % складає заборгованість за авансами і іншими платежами термін виникнення якої складає більше як 1,5 роки, в тому числі за товари, роботи і послуги 55 тис. грн. В 2021 році ця сума була вищою і складала 3000 тис. грн., або 12,4 %, а загальна сума простроченої суми складала в 2021 році 13268 тис. грн., що відповідає майже 55 % питомої ваги в загальних 100 %.

Великі суми дебіторської заборгованості, тим більше з терміном повернення більше 18 місяців, мають негативний вплив на фінансовий стан підприємства через ризик неповернення. Існує ризик, що частина дебіторської заборгованості може виявитися безнадійною, що приведе до фінансових втрат.

Крім абсолютного аналізу необхідно провести відносний аналіз дебіторської заборгованості. При цьому з метою ефективності управління

визначають обіговість дебіторської заборгованості і середній період інкасації, частку дебіторської заборгованості в оборотних активах, достатність резерву сумнівних боргів для покриття можливих втрат від неповернення дебіторської заборгованості, співвідношення сум дебіторської і кредиторської заборгованості.

Таблиця 2.16 – Показники оцінки дебіторської заборгованості підприємства

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, од.	Відносне, %
Середня величина Дт заборгованості, тис. грн.	29447,5	27796,0	28471,5	-976,0	-3,3
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	104167,0	72318,0	70731,0	-33436	-32,1
Коефіцієнт оборотності Дт заборгованості, рази	3,53	2,60	2,48	-1,05	-29,7
Термін кредиту покупцям, днів (період погашення Дт заборгованості)	103,4	140,4	147,2	+43,8	+42,3
Питома вага Дт заборгованості в оборотних активах, %	19,6	22,6	20,0	+0,4 п.п.	
Припадає Дт заборгованості на 1 грн. Кт заборгованості	58,1	31,9	14,3	-43,8	-75,4

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Дані таблиці показують, що середньорічна сума заборгованості зменшується нижчими темпами в порівнянні зі зменшенням суми чистого доходу від реалізації сільськогосподарської продукції, товарів, робіт і підприємницьких послуг. В сукупності ці два фактори обумовили зниження коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості майже на $\frac{1}{3}$ (29,7%), що вплинуло на зростання періоду інкасації дебіторської заборгованості на 43,8 дні.

Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості виходить за рамки нормативної (1:1), дебіторська в десятки разів перевищує кредиторську. Проте за досліджуваний період різниця дещо скоротилася через зворотні тенденції у зміні цих категорій.

Основними факторами, які впливають на розмір і структуру дебіторської заборгованості являються такі як:

- кредитна політика підприємства, умови надання кредитів, терміни і умови оплати;

- платоспроможність клієнтів;
- кон'юнктура ринку, економічна ситуація, сезонність попиту;
- ефективність системи управління дебіторською заборгованістю. Якість роботи відділу реалізації, бухгалтерії, дієві системи нагадування про платежі.

Для ефективного управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський» необхідно використовувати такі інструменти:

- дієвий контроль термінів погашення заборгованості, складання графіків платежів;
- налагодження системи нагадувань задля зменшення суми прострочених платежів;
- стимулювання оплати клієнтами через систему скидок через передоплату або швидку оплату;
- страхування кредитних ризиків.

Провівши дослідження можна констатувати, що дебіторська заборгованість є важливим показником фінансового стану підприємства. Її аналіз дозволяє оцінити ефективність кредитної політики, ліквідність підприємства та ризики, пов'язані з неповерненням боргів.

Ефективність управління дебіторською заборгованістю є одним з ключовим факторів успішного бізнесу.

Протилежною за економічною сутністю до дебіторської заборгованості є кредиторська заборгованість. Ефективне управління цією заборгованістю є одним з ключових факторів фінансової стабільності будь-якого бізнесу.

Важливість управління кредиторською заборгованістю полягає в: попередженні прострочення платежів; оптимізації грошових потоків; підтримання позитивних відносин з контрагентами; зниженні фінансових ризиків тощо.

Ефективне управління кредиторською заборгованістю допомагає уникнути проблем з ліквідністю.

Динаміку, структуру і показники управління кредиторською заборгованістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський» відображено в таблиці 2.7 нашого дослідження.

Таблиця 2.17 – Аналіз динаміки і структури кредиторської заборгованості

Кредиторська заборгованість за	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р.
--------------------------------	---------	---------	---------	--------------------

видами							від 2021 р., ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	126	28,4	267	28,6	1125	59,3	+999	в 7,9 р.
Заборгованість за розрахунками з оплати праці	310	70,0	254	27,2	231	12,2	-79	-25,5
Інша кредиторська заборгованість	7	1,6	414	44,2	542	28,5	+535	в 76,4 р.
Кредиторська заборгованість - всього	443	100,0	935	100,0	1898	100,0	+1455	+328,4
Поточні зобов'язання – разом	3486		4462		5131		+1645	+47,2
Питома вага кредиторської заборгованості в загальній сумі поточних зобов'язань, %	12,7		21,0		37,0		x	+24,3
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, рази	363,6		187,8		55,8		-307,8	-84,7
Термін погашення кредиторської заборгованості, днів	1,0		1,9		6,5		+5,5	в 5,5 р.
Припадає кредиторської заборгованості 1000 грн. дебіторської заборгованості, грн.	17,2		31,3		70,0		+52,8	+307,0

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

За даними таблиці видно, що загальна сума кредиторської заборгованості ТОВ «Радгосп «Шевченківський» за досліджуваний період зросла в 3,3 рази і в 2023 році склала 1898 тис. грн. Найвищими темпами зросла кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, що вплинуло суттєво на структурні зрушення, в структурі загальної заборгованості питома вага її склала на кінець 2023 року 59,3 %, збільшившись на 30,9 п.п.

В загальні сумі поточних зобов'язань частка кредиторської заборгованості зросла в 12,7 % (в 2021 році) до 37,0 % (в 2023 році). Незважаючи на зростання абсолютної величини кредиторської заборгованості, її значення є порівняно з іншими величинами, такими як власний капітал, авансовий капітал, незначною. А тому коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості є високим, незважаючи на його тенденцію до зниження. ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є платоспроможним підприємством (що було доведено в попередніх дослідженнях), що обумовлює те, що середній термін погашення боргу постачальниками в 2023

році був найвищим – 6,5 днів, що відповідає практично часу проходження безготівкових розрахунків.

Ефективне управління кредиторської заборгованістю є невід’ємною частиною фінансового здоров’я будь-якого підприємства. Основними методами удосконалення управління кредиторською заборгованістю на рівні підприємства є: складання детального графіка платежів; ведення реєстру кредиторської заборгованості; переговори про застосування більш зручних для підприємства термінів оплати; оптимізація умов договорів з більш вигідними для підприємства умовами оплати; використання факторингу, як фінансового інструменту, що дозволяє передавати дебіторську заборгованість факторингові компанії та отримати кошти авансом.

Одним із напрямів покращення управління дебіторською і кредиторською заборгованостями ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є його автоматизація, що можливо завдяки сучасним програмним рішенням в цьому векторі.

Відповідне програмне забезпечення дозволить автоматично фінансувати всі розрахункові операції та формувати необхідні звіти. Система автоматично нагадуватиме про настання терміну оплати (надходження коштів на рахунки) по кожній господарсько-розрахунковій операції і контрагенту.

Автоматизація таких управлінських процесів дозволить вдосконалити інтеграцію з банківськими системами, автоматично звіряти банківські виписки з даними про платежі.

Таким чином, завдяки сучасним інструментам і технологіям цей процес можна значно спростити та автоматизувати.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТОВ «РАДГОСП «ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ»

3.1 Управління фінансовою стійкістю ТОВ «Радгосп «Шевченківський»: ключові аспекти, напрями удосконалення

Фінансова стійкість аграрного підприємства – це його здатність забезпечення безперервного здійснення своєї діяльності, своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями та ефективно використовувати наявні ресурси.

Враховуючи специфіку аграрного сектора (сезонність, залежність від кліматичних умов, коливання цін на продукцію) управління фінансовою стійкістю є особливо важливим завданням.

На фінансову стійкість аграрного підприємства впливає ряд чинників, серед яких такі як:

- сезонність виробництва, яка характерна для більшості культур галузі рослинництва, що обумовлює нерівномірне надходження коштів впродовж року;
- цінова політика на ринку сільськогосподарської продукції, коливання цін на світовому і внутрішньому ринку суттєво впливають на фінансові результати діяльності підприємства в цілому;
- цінова політика на засоби виробництва. Зростання цін на добрива, паливо, засоби захисту рослин, тварин, зоотехнічні ресурси тощо збільшує витрати виробництва;
- рівень державної підтримки аграрного сектору суттєво впливає на фінансові можливості підприємства.

Крім економічних, важливими є і природні чинники. Несприятливі кліматичні умови можуть призвести до значних втрат врожаїв та фінансових збитків.

Основними показниками фінансової стійкості є (крім показників ліквідності) такі як: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт концентрації позикового капіталу і інші.

Динаміку і значення показників фінансової стійкості ТОВ «Радгосп «Шевченківський» відображено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Показники фінансової стійкості

Показники	Методика розрахунку	Нормативне значення	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021р., ±
Коефіцієнт автономії	власний капітал / акціонований капітал	$\geq 0,5$ в динаміці збільшення	0,981	0,976	0,974	-0,007
Коефіцієнт фінансової залежності	акціонований капітал / власний капітал	≤ 2 в динаміці зменшення	1,019	1,024	1,026	+0,007
Коефіцієнт концентрації позитивного капіталу	залучений капітал/авансований капітал	$\leq 0,5$ в динаміці зменшення	1,019	1,024	1,026	+0,007
Сума власних коштів	власний та довгостроковий капітал – необоротні активи	збільшення	127705	127245	130691	+2986
Коефіцієнт фінансування	залучений капітал / власний капітал	$\leq 0,5$ в динаміці зменшення	0,019	0,024	0,027	+0,008

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Аналіз показників фінансової стійкості показав, що підприємство є фінансово стійким суб'єктом аграрного бізнесу. Коефіцієнт автономії близький до максимального і складає 0,974 в 2023 році. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу впродовж періоду дослідження складає 0,02, такий же за значенням і коефіцієнт фінансування, як співвідношення залученого і власного капіталу. На одну гривню власного капіталу, авансованого в фінансування діяльності підприємства, припадає в середньому 2,5 копійок залученого капіталу, що є мізерною величиною. Всі показники фінансової стійкості, залишаючись високими за значеннями, мають тенденцію до зменшення. Проте це не можна характеризувати як негативну економічну ситуацію, а скоріше як оптимізацію джерел фінансування. Надто велика залежність від власного капіталу може обмежити потенціал росту через високий вартісний бар'єр власного

фінансування. Адекватне співвідношення активів і пасивів та достатній рівень робочого капіталу свідчать про фінансову стійкість підприємства, його здатність розраховуватися за своїми зобов'язаннями і розвиватись в майбутньому.

Робочий капітал – це різниця між оборотними активами (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти) та короткостроковими зобов'язаннями, або різниця між власним та довгостроковим капіталом і необоротними активами підприємства.

Забезпеченість активів робочим капіталом означає на скільки оборотні активи підприємства можуть генерувати прибуток за рахунок власних джерел.

Робочий капітал безпосередньо пов'язаний з ліквідністю підприємства. Для оцінки співвідношення активів і пасивів та забезпеченості активів робочим капіталом використовується показники, які характеризують тип фінансової стійкості підприємства:

- надлишок (нестача) робочого капіталу для фінансування запасів підприємства;
- надлишок (нестача) робочого капіталу і довгострокових зобов'язань для фінансування запасів;
- надлишок (нестача) нормальних джерел для фінансування запасів.

Таблиця 3.2 – Визначення рівня забезпеченості оборотних активів власними обіговими коштами (робочим капіталом)

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
Власний капітал (І р. пасиву балансу), тис. грн.	182740	183987	191407	+8667
Необоротні активи (І р. активу балансу), тис. грн.	55035	56742	60716	+5681
Робочий капітал, тис. грн.	127705	127245	130691	+2986
Оборотні активи, тис. грн.	131191	131707	135822	+4631
Оборотні фонди, тис. грн.	57735	69217	68512	+10777
Рівень забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами, %	97,1	97,2	96,0	-1,1
Рівень забезпеченості оборотних фондів власними оборотними коштами, %	221,5	183,2	191,3	-30,2

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Дані аналітичної таблиці 3.2 показують на значно перевищуючу вартість власного капіталу над активами, які покриваються в першу чергу – необоротні, що обумовило формування достатньої суми робочого капіталу.

Рівень забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами (робочим капіталом) складає 96-97%, а рівень забезпеченості оборотних фондів – 191,3%, що є високим показником, але на 30,2 п.п. знизився в порівнянні з базовим періодом.

Забезпеченість активів робочим капіталом є одним з аспектів управління фінансовою стійкістю підприємства. Управління фінансовою стійкістю та власним капіталом, в тому числі оборотним власним капіталом, є критично важливим для забезпечення стабільного функціонування та розвитку ТОВ «Радгосп «Шевченківський». Серед основних проблем в сфері управління фінансовою стійкістю аграрного підприємства можна виділити такі аспекти:

1. Низька капіталізація власного капіталу, що з одного боку викликано недостатністю прибутку, а з іншого стриманістю підприємства до вкладення власного капіталу в немобільні ресурси.

2. Обмеженість доступу підприємств малого і середнього бізнесу до зовнішніх джерел фінансування.

3. Неоптимальна структура капіталу. Вибір між власним і залученим капіталом вимагає виваженого збалансування. В фінансовому менеджменті недостатньо використовується ефект «фінансового важеля».

4. Вплив зовнішніх економічних і політичних ризиків. Нестабільність економіки, зміни в законодавстві, інфляційні та валютні коливання впливають на власний капітал та фінансову стійкість підприємства, зокрема через знецінення активів або збільшення витрат на обслуговування боргу.

5. Неоптимальне управління ліквідністю може призвести до неможливості обслуговування короткострокових зобов'язань, що може викликати банкрутство підприємства в разі критичних ситуацій.

6. Неадекватна оцінка та контроль фінансових ризиків (як внутрішніх, так і зовнішніх) може негативно вплинути на стійкість підприємства, особливо в умовах нестабільності і ризиків.

Для вирішення цих і інших проблем ТОВ «Радгосп «Шевченківський» потрібно забезпечити оптимізацію структури капіталу, підвищення його рентабельності, правильне управління ліквідністю та диверсифікацією джерел фінансування.

Основними викликами в питаннях фінансової стійкості аграрних підприємств є:

- нестабільність продовольчих і товарних ринків, коливання цін на продукцію сільськогосподарського виробництва та ресурси;
- зростання конкуренції на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- доступність зовнішніх джерел фінансування;
- посилення екстремальних погодних явищ;
- політичні і наразі військові конфлікти.

Основними управлінськими рішеннями, які сприятимуть перспективним заходам в оптимізації фінансової стійкості ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є:

- інноваційні рішення, які пов'язані з впровадженням нових технологій, що підвищують ефективність виробництва та знижують витрати;
- перехід на більш екологічні технології виробництва;
- розвиток кооперації та об'єднання зусиль кількох подібних у галузевому виробництві підприємств для спільного вирішення проблем;
- підвищення рентабельності власного капіталу. Генерування достатньої віддачі від інвестицій для досягнення цільової суми прибутку.

Управління фінансовою стійкістю аграрного підприємства – це складний і багатогранний процес, який вимагає постійного моніторингу та адаптації до мінливих умов зовнішнього середовища.

Одним з ключових показників оцінки ефективності діяльності його фінансової стійкості є оборотність оборотних фондів. Оборотність оборотних фондів – це швидкість з якою підприємство перетворює виробничі оборотні активи на грошову виручку від реалізації продукції, на виробництво якої вони були витрачені.

Дослідження оборотності оборотних фондів важливе в менеджменті підприємства з різних причин, оскільки прискорення оборотності дозволяє:

- зменшити потребу у фінансуванні, оскільки прискорення оборотності зменшує потребу в додаткових інвестиційних ресурсах;
- збільшення прибутковості виробничої діяльності і рентабельності ресурсів. Швидке обертання коштів дозволяє частіше здійснювати виробничі цикли, що призводять до збільшення обсягу виробництва і продажу;
- підвищення ліквідності. Більша кількість грошових коштів на рахунках підприємства робить його більш платоспроможним;
- зменшити ризики. Швидке перетворення запасів у грошові кошти зменшує ризики, пов'язані зі знеціненням запасів, зміною кон'юнктури ринку та інфляцією.

Сповільнення оборотності в свою чергу може привести до «заморожування» оборотних активів, збільшення витрат на фінансування, зниження ліквідності, ускладнення умов та термінів погашення кредиторської заборгованості.

Таблиця 3.3 – Динаміка і ефективність використання оборотних фондів

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, од.	Відносне, %
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	41824,5	63484,0	68864,5	+27040,0	+64,7
Сума товарообігу, тис. грн.	104167,0	72318,0	70731,0	-33436,0	-32,1
Коефіцієнт оборотності оборотних фондів, рази	2,49	1,14	1,03	-1,46	-58,8
Тривалість 1 обороту, днів	146,6	320,2	354,4	+207,8	+141,7
Коефіцієнт закріплення оборотних фондів	0,40	0,88	0,97	+0,57	+143,4
Норма прибутку, %	27,2	1,0	4,4	-22,8 п.п.	
Рентабельність оборотних фондів, % (від операційного прибутку)	69,9	0,3	10,4	-59,5 п.п.	
Рентабельність оборотних фондів, % (від чистого прибутку)	71,3	1,0	10,8	-60,5 п.п.	
Сума одноденного обороту, тис. грн.	285,4	173,9	188,7	-96,7	-33,9
Зміна (±) тривалості 1 обороту, днів	x	x	+207,8	x	x
Вивільнено (-), додатково фондів в 1 оборот, тис. грн.	x	x	+39211,9	x	x

Джерело: розраховано автором з використанням форм: № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан); № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Попередні дослідження і дані таблиці 3.3 показують на значне зростання середньорічної вартості оборотних фондів. Коефіцієнт оборотності, як основний

показник ефективності використання оборотних фондів, зменшився за досліджуваний період на 58,8%, більше як на половину.

Основними факторами чого, поряд із зростанням вартості середньорічних залишків виробничих оборотних ресурсів, є зменшення суми товарообігу підприємства на 32,1 %.

Тривалість одного обороту зросла на 207,8 дні і в 2023 році склала 354,4 дні в порівнянні з 146,6 днями в 2021 році. Коефіцієнт закріплення склав 0,97 одиниць, що говорить про те, що в 2023 році на 1 грн. виручки припадала майже гривня оборотних фондів, тоді як в 2021 році фондомісткість (фондозакріпленість) склала 0,40.

Рівень рентабельності оборотних фондів, розрахований в співвідношенні з операційним прибутком зменшився на 59,5 п.п., а в співвідношенні до чистого прибутку зменшився на 60,5 п.п.

В результаті сповільнення оборотності оборотних фондів в оборот 2023 року для отримання визначеного результату додатково залучено ТОВ «Радгосп «Шевченківський» 39211,9 тис. грн. Ця сума була вилучена з операційної діяльності, що суттєво вплинуло на зменшення валового прибутку.

Основними з управлінських рішень, які вплинули на прискорення оборотності оборотних фондів є:

- забезпечення заходів по оптимізації запасів, зменшення їх розмірів, шляхом впровадження системи «точно в строк», інтенсивних технологій аграрного виробництва (точного землеробства та інших), забезпечення ефективного управління виробничими запасами;
- удосконалення управління системою розрахунків;
- впровадження ефективних систем кредитування, оптимізації платежів;
- використання сучасних банківських продуктів.

Прискорення оборотності оборотних фондів є одним з ключових факторів, що забезпечують фінансову стійкість ТОВ «Радгосп «Шевченківський», воно дозволяє:

- збільшити фінансову незалежність, зменшити залежність від зовнішніх джерел фінансування;

- покращити платоспроможність, швидкість погашення своїх зобов'язань;
- збільшити прибутковість, отримати прибуток в більшому розмірі при тому ж обсязі продаж;
- зменшити ризики банкрутства, покращити загальний фінансовий стан підприємства.

Таким чином, оборотність оборотних фондів є важливим показником ефективності діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський» і має прямий вплив на його фінансову стійкість. Прискорення оборотності дозволяє підприємству стати більш конкурентоспроможним, збільшити прибутковість і знизити фінансові ризики.

Основними перспективними інструментами управління фінансовою стійкістю є:

- Фінансове планування: розробка детального бюджету, прогнозування доходів і витрат, визначення оптимальних джерел фінансування.
- Управління оборотним капіталом: оптимізація запасів, прискорення оборотності оборотних фондів і дебіторської заборгованості.
- Управління інвестиціями: обґрунтований вибір інвестиційних проектів, оцінка їх ефективності.
- Використання методів страхування: захист від ризиків, пов'язаних з природними явищами.
- Диверсифікація виробництва: зменшення залежності від однієї культури або наряду діяльності.
- Залучення кредитних ресурсів: використання банківських кредитів для фінансування виробничих циклів, інвестиційних проектів.
- Оптимізація податкової системи: використання податкових пільг та знижок, мінімізація податкових платежів.

3.2 Прибуток як об'єкт управління в контексті покращення фінансового стану підприємства

Прибуток є одним із ключових показників, який відображає фінансову стійкість підприємства. Прибуток є основою для подальшого розвитку бізнесу, забезпечення ліквідності суб'єкта підприємництва, здатності виконувати ним зобов'язання перед кредиторами та інвесторами, а також можливості фінансувати власну діяльність.

Прибуток являється не лише ключовим показником конкурентоспроможності підприємства, а і одним з критеріїв стабілізації його фінансового стану.

Прибуток являється основним джерелом внутрішнього фінансування, джерелом формування власного капіталу. Частина отриманого прибутку може бути реінвестована в розвиток підприємства, що зменшує ризик залежності від зовнішнього фінансування.

Позитивний фінансовий результат дозволяє підтримувати грошові потоки, необхідні для виконання короткострокових зобов'язань, чим забезпечує достатній рівень ліквідності і платоспроможності.

Стабільний та зростаючий прибуток являється індикатором інвестиційної привабливості для інвесторів, він є показником ефективності управління підприємством і потенціалу для виплати дивідендів.

Підприємство з високим рівнем прибутку має вищий імунітет проти ризиків, є джерелом створення резервів для запобігання банкрутства в разі економічних криз або непередбачених обставин.

Прибуток є не просто фінансовим показником, а одним з найважливіших інструментів управління підприємством. Саме він дозволяє забезпечити його стабільний розвиток, підвищити конкурентоспроможність та забезпечити фінансову незалежність суб'єкта господарювання. Тому управління прибутком є одним з найважливіших завдань в ефективному адміністративному менеджменті. В аграрному підприємстві основна сума прибутку, за умови правильних управлінських рішень, визначається в результаті реалізації продукції, робіт і послуг основного виду економічної діяльності.

Динаміку і структуру фінансового результату за видами діяльності ТОВ «Радгосп «Шевченківський» відображено в наступній таблиці.

Таблиця 3.4 – Динаміка фінансового результату ТОВ «Радгосп «Шевченківський» за видами діяльності

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
				Абсолютне, од.	Відносне, %
Валовий прибуток, тис. грн.	50094	15110	27326	-22768	-45,5
Фінансовий результат від іншої операційної діяльності, тис. грн.	-1592	-2155	-12863	-11271	в 7,1 р.
Фінансовий результат від інвестиційної і фінансової діяльності, тис. грн.	855	148	262	-593	х
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	41189	1656	7420	-33769	-82,0

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Фінансові результати за видами діяльності (крім чистого фінансового результату) визначені без врахування витрат на збут і на адміністративне управління підприємством. За даними таблиці видно, що базовою фінансовоутворюючою величиною є валовий прибуток. Валовий прибуток – це фінансовий показник, який відображає різницю між виручкою від реалізації продукції, робіт і послуг і її виробничої собівартістю. А тому основними компонентами валового прибутку є виручка від реалізації сільськогосподарської основної продукції, побічної продукції і надходжень від надання послуг.

Основною серед всіх складових є основна продукція, виручка від якої потребує більш детального аналізу для прийняття відповідних управлінських рішень.

Аналіз динаміки і структури виручки за видами продукції основної діяльності як визначального фактора формування прибутку в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» показав, що за досліджуваний період її сума зменшилась в абсолютному порівнянні на 33468,4 тис. грн., або на 32,5% – в відносному.

Таблиця 3.5 – Динаміка і структура виручки за видами економічної діяльності

Вид діяльності	за К р	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023р. від 2021 р.
----------------	--------	---------	---------	---------	-------------------------------

		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Обсяг реалізованої продукції - всього	x	104110,6	100,0	72225,5	100,0	70642,2	100,0	-33468,4	-32,1
в т.ч. за видами економічної діяльності:									
Вирощування зернових і олійних культур	01.11	78257,6	75,1	49031,6	67,9	34793,4	49,2	-43464,2	-55,5
Розведення ВРХ	01.41	25721,6	24,7	23022,8	31,8	35590,0	50,4	+9868,4	+38,4
Розведення свиней	01.46	104,9	0,1	131,8	0,2	248,9	0,4	+144,0	+137,3
Допоміжна діяльність у рослинництві	01.61	0,7	0,0	0,9	0,0	1,2	0,0	+0,5	+71,4
Кормовиробництво	10.91	25,8	0,1	38,4	0,1	8,7	0,0	-17,8	-69,0

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 1-підприємництво (річна)
Структурне обстеження підприємства

Найвищі темпи зниження виручки відмічаємо за групою зернових і олійних культур, які в структурі загальної суми займають найбільшу частку, яка змінилась з 75,1 % до 49,2 %. За досліджуваний період структурні зрушення відбулися на користь виручки галузі молочного скотарства. Питома вага доходу від реалізації продукції даного виду діяльності зросла з 24,7 % в 2021 році до 50,4 % в 2023 році.

На зміну реалізаційного доходу впливає ряд факторів як внутрішніх, так і зовнішніх. Основними зовнішніми є зміна кон'юнктури ринку, податкового законодавства, державного регулювання збуту, а внутрішніми факторами першого порядку, які обумовлюють зміну доходу від реалізації продукції – кількість реалізованої продукції, середньореалізаційні ціни і структура реалізованої продукції. Всі інші, такі як якість, товарність, собівартість тощо, – являються похідними.

Динаміку обсягів реалізованої продукції і середньореалізаційних цін за основними видами товарної продукції ТОВ «Радгосп «Шевченківський» відобразимо наступній таблиці.

Таблиця 3.6 – Динаміка обсягів реалізації сільськогосподарської продукції і середньореалізаційних цін

Вид продукції	2021 р.			2022 р.			2023 р.		
	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Середньо-реалізаційна ціна, грн.	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Середньо-реалізаційна ціна, грн.	Кількість реалізованої продукції, ц	Вартість реалізованої продукції, тис. грн.	Середньо-реалізаційна ціна, грн.
Пшениця	48545	33270,7	685,4	51999	19489,4	374,8	56	24,3	434,7
Кукурудза	1	0,6	657,0	-	-	-	-	-	-
Ячмінь	188	90,7	482,2	340	155,8	458,2	112	49,1	438,6
Разом зернові	48734	33362,0	х	52339	19645,2	х	168	73,4	х
Соя	5399	9390,6	1739,3	-	-	-	7641	10124,4	1325,0
Ріпак	6700	11607,5	1732,5	9176	12786,9	1391,3	10532	12841,6	1219,3
Соняшник	12537	23876,3	1904,5	12117	16599,5	1369,9	8260	11728,6	1419,9
Разом насіння олійних	24636	44874,4	х	21293	29386,4	х	26433	34694,6	х
Жива маса ВРХ	2167	9601,4	4430,7	1451	4820,0	3321,9	2879	14114,4	4902,5
Жива маса свиней	30	104,9	3495,9	32	131,8	4119,1	39	248,9	6382,7
Коні	61	44,2	725,2	-	-	-	-	-	-
Молоко	19768	16076,0	813,2	21297	18202,8	854,7	21302	21475,6	1008,1

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

З таблиці видно, які суттєві зміни відбулися перш за все в кількості і структурі реалізованої продукції, що стало наслідком нестабільності економічної ситуації, викликаной військовим станом, і складнощів зі збутом зернової продукції в зв'язку зі збоєм транспортної логістики.

Кількість реалізованого зерна пшениці зведена практично до нуля, кукурудза не реалізовувалася, а відповідно до звітності передана на корм тваринам. В цілому з 48734 ц в 2021 році кількість реалізованого зерна зменшилася до 68 центнер. Зменшився обсяг реалізованого зерна соняшнику на 34,2 %.

Кількість реалізованої продукції галузі тварини зросла за всіма її видами.

За всіма видами товарної продукції галузі рослинництва в більшій чи меншій мірі знизився в 2023 році в порівнянні з 2021 роком рівень реалізаційних

цін, тоді як на всю продукцію галузі тваринництва вони вирости.

Таким чином, результат аналізу реалізаційного доходу є основою для прийняття багатьох управлінських рішень, пов'язаних з питаннями, такими як:

- удосконалення маркетингової стратегії;
- оптимізації виробничих процесів;
- управління товарними запасами;
- інвестування в нові проекти.

Управляти прибутком підприємства, як і визначати його взагалі в якості показника результативності виробничої і збутової діяльності, без аналізу витратної складової неможливо.

З таблиці 3.7 видно наскільки змінилися склад і розмір виробничих і збутових витрат в розрізі видів продукції за досліджуваний період, що не могло не вплинути на алгоритм формування і величину прибутку ТОВ «Радгосп «Шевченківський».

При незначному зменшенні витрат на виробництво пшениці, зросли витрати на виробництво кукурудзи, реалізація і витрати пов'язані з цим в 2023 році по пшениці відсутні взагалі, а по кукурудзі така ситуація спостерігається і в попередньому періоді. Нерегулярна реалізація ячменю і сої, що впливає на структуру виручки в цілому. Стабільна реалізація виробничої продукції в підгалузях вирощування ріпаку і соняшнику.

Ситуація з рівнем товарності в галузі тваринництва відрізняється від галузі рослинництва, враховуючи як специфіку самої галузі, так і якісні характеристики її продукції.

Таблиця 3.7 – Динаміка витрат виробництва і реалізації за видами продукції

Вид продукції	2021 р.				2022 р.				2023 р.				Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Виробнича собівартість, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Витрати на збут, тис. грн.	Фінансовий результат, тис. грн.	Виробнича собівартість, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Витрати на збут, тис. грн.	Фінансовий результат, тис. грн.	Виробнича собівартість, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Витрати на збут, тис. грн.	Фінансовий результат, тис. грн.	Абсолютне, тис. грн.	Відносне, %
Пшениця	15963,8	14563,6	1186,7	17547,4	14422,6	13511,7	2000,0	3977,7	12444,1	14,4	-	9,9	-17537,5	-99,9
Кукурудза	2694,8	-	-	0,6	3988,4	-	-	-	4287,3	-	-	-	-0,6	х
Ячмінь	1271,0	62,9	-	27,8	1953,1	109,8	-	46,0	-	-	-	49,1	+21,3	+76,6
Соя	938,7	2973,3	203,6	6213,7	1605,5	-	-	-	4501,9	4886,8	-	5237,6	-976,1	-15,7
Ріпак	5162,5	5162,6	590,8	5854,1	5015,9	7070,5	1835,5	3880,9	9111,4	9103,4	530,2	3208,0	-2646,1	-45,2
Соняшник	9174,1	5273,4	2195,5	16407,4	6594,3	9128,9	31503	4320,3	11149,1	6507,4	1321,6	3899,6	-12507,8	-76,2
Продукція рослинництва - всього	48386,4	28008,8	4176,6	46051,0	47645,5	29820,9	6985,8	12224,9	57245,4	20512,0	1851,8	12404,2	-33646,8	-73,1
Жива маса приросту ВРХ	14305,1	9087,0	0,6	513,8	15367,7	4684,8	45,2	90,0	13915,6	19912,6	0,7	-5798,2	-6312,0	в 12,3 р.
Жива маса приросту свиней	543,8	2,7	-	102,2	859,7	17,7	-	114,1	1148,5	31,4	-	217,5	+115,3	+112,8
Молоко	1431,5	13486,1	-	2589,9	14407,1	14482,2	215,0	3505,6	15088,3	899,0	-	7576,6	+4986,7	+192,5
Продукція тваринництва - всього	29160,4	22575,8	0,6	3205,9	30634,3	19184,7	260,2	3709,7	30152,4	33843,0	0,7	1995,9	-1210,0	-37,7
Разом	77546,8	50584,6	4177,2	49256,9	78280,0	49005,6	7246,0	15934,6	87397,8	54355,0	1852,5	14400,1	-34856,8	-70,8

Джерело: розраховано автором з використанням форми № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Реалізаційний дохід являється основним джерелом надходження коштів на підприємство і основним видом фінансового ресурсу для отримання прибутку. В свою чергу прибуток, являючись важливим інструментом для оцінки фінансового стану підприємства та розробки ефективних управлінських рішень, потребує деталізації вивчення факторів його формування.

Валовий прибуток є результатом енергетичного ефекту, він формується в залежності від рівня прибутковості кожного виду виробництва і виготовленої продукції.

Динаміку прибутку в розрахунку на 1 ц продукції кожного виду виробництва галузі рослинництва і тваринництва представлено в наступній таблиці.

Таблиця 3.8 – Динаміка прибутку і рівня рентабельності продукції сільськогосподарського виробництва за видами в ТОВ «Радгосп «Шевченківський»

Вид продукції	2021 р.			2022 р.			Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±	
	Повна собівартість, грн.	Прибуток на 1 ц, грн.	Рівень рентабельності виробництва	Повна собівартість, грн.	Прибуток на 1 ц, грн.	Рівень рентабельності виробництва	Прибуток на 1 ц, грн.	Рівень рентабельності виробництва, п.п.
Пшениця	323,9	361,5	111,6	257,1	177,6	69,1	-183,9	-42,5
Кукурудза	600,0	57,0	9,5	-	-	-	-	-
Ячмінь	334,6	147,6	44,1	334,6	104,0	31,1	-43,6	-13,0
Соя	588,4	1150,9	195,6	640,0	685,0	107,0	-465,9	-88,6
Ріпак	858,7	873,8	101,8	914,7	304,6	33,3	-569,2	-68,5
Соняшник	595,7	1308,8	219,7	947,8	472,1	49,8	-836,7	-169,9
Продукція вирощування ВРХ	4193,6	237,1	5,6	6916,7	-2014,2	-29,1	-2251,3	-34,7
Продукція вирощування свиней	3300,6	195,3	3,5	6805,1	-422,4	-6,2	-617,7	-9,7
Молоко	682,2	131,0	19,2	652,5	355,6	54,5	+224,6	+35,3

Джерело: розраховано автором на основі попередніх розрахунків та з використанням форм: № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств; № 24 Звіт про виробництво продукції тваринництва, кількість сільськогосподарських тварин і забезпеченість їх кормами

Дані таблиці характеризують динаміку факторних показників і показника рентабельності як результативного. Рівень рентабельності за всіма видами продукції, як рослинництва так і тваринництва (за виключенням молока) в базовому періоді був вищим звітного періоду. В більшій мірі зменшився в 2023 році в порівнянні 2021 роком рівень рентабельності виробництва продукції технічних культур, зокрема соняшнику і сої. Така ситуація в розрізі видів продукції викликана перш за все по причині суттєвого зниження середньореалізаційних цін, а в цілому підприємству – в результаті зміни товарної структури збуту.

Нами проведено аналіз динаміки обсягів реалізації продукції, середньореалізаційних цін, витрат на виробництво і збут, асортиментної структури реалізації. Для узагальнення інтенсивності впливу кожного з перелічених факторів на зміну прибутку необхідно провести факторний аналіз.

Для проведення розрахунків необхідно визначити умовні показники загальної виручки і повної собівартості за умови врахування кількості реалізованої продукції 2023 року, а середньореалізаційних цін і повної собівартості одного центнера 2021 року.

Таблиця 3.9 – Додаткова таблиця до факторного аналізу прибутку

Назва товарної продукції	Кількість реалізованої продукції в 2023 р., ц	2021 р.		Умовна величина	
		Повна собівартість, тис. грн.	Середньо - реалізаційна ціна, грн.	Повна собівартість, тис. грн.	Виручка, тис. грн.
Пшениця	56	323,9	685,4	18,1	38,4
Кукурудза	-	-	657,0	-	-
Ячмінь	112	334,6	482,2	37,5	54,0
Соя	7641	588,4	1739,3	4496,0	13290,0
Ріпак	10532	858,7	1762,5	9043,8	18246,7
Соняшник	8260	595,7	1904,5	4920,5	15731,2
Продукція вирощування ВРХ	2879	4193,6	4430,7	12073,4	12756,0
Продукція вирощування свиней	39	90	3495,9	3,5	136,3
Молоко	21302	682,2	813,2	14532,2	17322,8
Разом	х	х	х	45125,0	60252,6

Джерело: розробка автора на основні попередньо проведених розрахунків

Для визначення впливу на прибуток обсягу реалізації необхідно визначити рівень відхилення кількості реалізованої продукції в 2023 році в порівнянні 2021 роком, використовуючи складний індекс:

$$I_p = \sum^i C_0 q_1 / \sum_{ni} C_0 q_0, \text{ де} \quad (3.1)$$

C_0 – собівартість базового періоду i -виду продукції;

q_0 і q_1 – кількість реалізованої продукції i -виду продукції

$$I_p = 45125,0 / 54761,8 = 0,82$$

- відхилення за рахунок обсягу реалізації продукції:

$$\Delta P_v = 49301,1 \times (0,82 - 1,0) = -8801,0 \text{ тис. грн.}$$

- відхилення за рахунок зміни собівартості:

$$\Delta P_c = -(56207,5 - 45125,0) = -11082,5 \text{ тис. грн.}$$

- відхилення за рахунок зміни ціни реалізації:

$$\Delta P_{\pi} = 70606,9 - 60252,6 = +10354,3 \text{ тис. грн.}$$

$$\begin{aligned} \text{За рахунок структури } 15127,6 - (49301,1 - 8801,0) &= 15127,6 - 40500,1 = \\ &= -25372,5 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Таблиця 3.10 – Розрахунок впливу факторів на фінансовий результат галузі

Показники	2021 р.	2023 р.	Умовний показник
Повна собівартість, тис. грн.	54761,8	56207,5	45125,0
Виручка від реалізації, тис. грн.	104062,9	70606,9	60252,6
Фінансовий результат прибуток (+) збиток (-), тис. грн.	49301,1	14399,4	15127,6
Відхилення – всього, тис. грн. в т.ч. за рахунок зміни:	х	-34901,7	х
- собівартості, тис. грн.	х	-11082,5	х
- ціни реалізації, тис. грн.	х	+10354,3	х
- обсягу реалізації, тис. грн.	х	-8801,0	х
- структури реалізації продукції, тис. грн.	х	-25372,5	х

Джерело: власна розробка автора

Проведені розрахунки показали, що на зменшення прибутку в обсязі 34901,7 тис. грн. вплинули всі вищеперераховані фактори. За рахунок зміни ціни реалізації з врахуванням незмінності інших чинників прибуток зріс на 10354,3

тис. грн., за цих же умов збільшення комерційної собівартості прибуток зменшився на 11082,5 тис. грн. Найбільший негативний вплив на зменшення прибутку в сумі 34173,5 тис. грн. спричинила зміна обсягу реалізованої продукції і її структура. Слід зауважити, що саме через погіршення структури реалізованої продукції в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» недоотримано 25372,5 тис. грн.

Виходячи з вищесказаного для забезпечення підвищення фінансового стану підприємства і його прибутковості необхідно звернути увагу на структуру товарного асортименту відповідно до рівня сприятливості кон'юнктури товарного ринку, виконання цінової програми отримання прибутку, забезпеченості власним капіталом і фінансової стабільності.

Для оцінки фінансової стійкості використовують наступні показники, що базуються на прибутку:

- рентабельність продажів – показує на скільки ефективно підприємство перетворює дохід у прибуток;
- рентабельність активів – відображає ефективність використання активів для отримання прибутку;
- рентабельність власного капіталу – оцінює прибутковість для власників.

Динаміку показників рентабельності відобразимо в наступній таблиці.

Таблиця 3.11 – Динаміка вартості ресурсів і капіталу підприємства і їх рентабельності

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023 р. від 2021 р., ±
1	2	3	4	5
Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	112752	131449	133765	+21013
Середньорічна вартість необоротних активів (за залишковою вартістю), тис. грн.	53338	55889	58729	+5391
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	41824	63484	68864	+27040
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	88727	94620	97688	+8961
Вартість трудових ресурсів, тис. грн.	8981	9188	9033	+52
Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис. грн.	166090	187338	192493	+26403

Продовження таблиці 3.11

1	2	3	4	5
Середньорічна вартість власного капіталу, тис. грн.	112146	183364	187697	+75551
Робочий капітал, тис. грн.	127705	127245	130691	+2986
Рівень рентабельності: оборотних активів, %	36,5	1,3	5,5	-31,0
необоротних активів, %	77,2	3,0	12,6	-64,6
оборотних фондів, %	98,5	2,6	10,8	-87,7
основних засобів, %	46,4	1,8	7,6	-38,6
трудових ресурсів, %	458,6	18,0	82,1	-376,5
авансованого капіталу, %	24,8	0,9	3,9	-20,9
власного капіталу, %	36,7	0,9	4,0	-32,7
робочого капіталу, %	32,2	1,3	5,7	-26,5

Джерело: власна розробка автора

З таблиці видно, що рівень рентабельності капіталу і ресурсів за досліджуваний період знизився. Найвищий рівень рентабельності використання трудових ресурсів, а з фінансових джерел – використання власного, а в 2023 році – робочого капіталу. Рівень рентабельності залежить від вартості використовуваних в процесі операційної діяльності ресурсів і джерел їх покриття та фінансового результату. Але основним фактором зниження рівня рентабельності капіталу, яким фінансується підприємницька діяльність, та ресурсів, що використані в процесі господарювання ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є прибуток.

Узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що фактори прибутковості аграрного підприємства залежать від багатьох економічних, технологічних, організаційних і природно-кліматичних чинників. Основними з яких є фактори продуктивності:

1. Ефективність виробництва. Урожайність, яка в свою чергу залежить від родючості ґрунту, рівня технології вирощування сільськогосподарських культур, якості добрив, насіння, організації виробництва і оплати праці. Продуктивність тварин, яка формується також під дією зовнішніх і внутрішньогосподарських чинників.

2. Якість продукції тваринництва і рослинництва.

3. Інтенсивність виробництва, використання сучасної високотехнологічної ресурсної бази, енергозаощаджуючих технологій, інновацій в системі організації і оплати праці.

4. Ефективне управління витратами на виробництво, управління і збут та інших операційних витрат.

Серед ринкових факторів можна виділити такі як:

- рівень середньореалізаційних і сезонних цін на продукцію, рівень попиту і пропозиції на продукцію на конкретному сегменті товарного ринку, рівень конкуренції;
- можливості експорту сільськогосподарської продукції і державне його регулювання;
- цінова політика підприємства з мобільною системою регулювання в залежності від кон'юнктури товарного ринку.

Адміністративні фактори забезпечення прибутковості не менш важливі від техніко-технологічних і цінових, оскільки є базовими для прийняття управлінських рішень. Серед них можна виділити:

- ефективне планування, визначення оптимальності сівозмін, зоотехнічних графіків, оптимальних графіків польових робіт, забезпеченості ресурсами тощо;
- впровадження сучасних нанотехнологій, навігаційних систем, автоматизованих систем обліку, аналізу і управління;
- забезпечення підготовки і перепідготовки висококваліфікованих управлінців.

Фінансова складова присутня в кожній економічній ситуації, в тому числі формуванні прибутку підприємства. Доступ до фінансових ресурсів (кредитів, субсидій, інвестицій) для розвитку підприємства, оптимізація податкового навантаження, державна фінансова допомога аграріям, державне регулювання ринку (квотування, митні тарифи, підтримка експорту), інвестиційні програми для сільськогосподарських підприємств в інфраструктуру та інновації – все це і багато інших чинників є не лише критеріями, обумовлюючими величину прибутку, а і

ціленаправленими діями вжиття управлінських заходів щодо їх реалізації для забезпечення цільового прибутку і високого рівня конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства.

Аналізуючи динаміку розміру і склад прибутку, слід враховувати факт впливу на них інструментів і методів адміністративного управління, зокрема облікової політики підприємства, яка відповідно чинному законодавству в певній мірі виступає регулятивним фактором.

Вибір методу переоцінки основних фондів, встановлення меж між вартістю основних засобів і оборотних фондів, визначення методу нарахування амортизації до різних груп основних засобів, вибір методу оцінювання виробничих запасів, термінів погашення витрат майбутніх періодів і інші управлінські рішення, які прописуються у внутрішніх нормативних регламентуючих документах є частиною механізму управління прибутком досліджуваного підприємства.

Таким чином, стійкий фінансовий стан аграрного підприємства досягається завдяки гармонійному поєднанню факторів прибутковості і стратегічного підходу до управління його виробничо-збутовою діяльністю.

ВИСНОВКИ

ПрАТ «Радгосп «Шевченківський» засноване відповідно до наказу регіонального відділення фонду державного майна України Сумській області від 21.04.1997 року № 481 шляхом перетворення державного підприємства радгоспу «Шевченківський» у ВАТ. В 2022 році Приватне підприємство перереєстроване в товариство з обмеженою відповідальністю «Радгосп Шевченківський».

Виходячи зі значення коефіцієнта спеціалізації можна зробити висновок, що ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є багатогалузевим підприємством з рівнем спеціалізації нижче середнього.

Якщо говорити про виручку від реалізації продукції сільськогосподарського виробництва, то її абсолютна сума в 2023 році знизилась в порівнянні з 2021 роком на 33456 тис. грн., а у відносному на 32,1%. Питома вага продукції галузі тваринництва на 1,6 п.п. вище в порівнянні з доходом від реалізації продукції рослинництва. В структурі виручки найвища частка в 2023 році і в середньому за досліджений період належить серед продукції галузі тваринництва – молоку, а в галузі рослинництва – пшениці, відповідно 22,6 та 21,4%.

За даними аналізу балансу спостерігається збільшення загальної суми активів за період 2021-2023 роки на 10312 тис. грн., що у відносному порівнянні складає +5,5 %, причому необоротні активи зросли на 10,3 %, а оборотні – на 3,5 %. Вартість необоротних активів зросла за рахунок збільшення залишку незавершених капітальних вкладень в 2022 і 2023 році в загальній вартості на 12332 тис. грн. Одночасно зменшилась залишкова вартість основних фондів і продуктивної худоби відповідно на 6241 тис. грн. та 507 тис. грн.

В складі оборотних активів найвищу позитивну динаміку мають запаси, збільшившись на 39,6 %, причому найвищими темпами зросли залишки незавершеного виробництва і готової продукції, відповідно на 112,3 % і 95,0 %, а виробничі запаси поряд з цим зменшились на 11,7 %.

В складі оборотних ресурсів лєвова частка належить запасам, при чому вона за 2001-2023 роки зросла з 37,3 % до 49,3 %. Залишки ресурсів в розрахунку

займають як в 2021, так і в 2023 році – 13,8%, грошові кошти зменшили з 30907 тис. грн. (16,6 %) до 7362 тис. грн. (3,7%). Загальні структурні зрушення в складі активів склали $\pm 19,1$ п.п. в основному сторону збільшення – на 12,0 п.п. за рахунок виробничих запасів та 6,3 п.п. – незавершених довгострокових капітальних інвестицій, всі інші частки в розрізі статей активів зменшилися.

ТОВ «Радгосп «Шевченківський» свою діяльність в основному здійснює за рахунок власних джерел, які за досліджуваний період в середньому займають 97,7 %. Це говорить про те, що досліджуване підприємство практично не залежить від зовнішніх джерел фінансування і проблеми з покриттям боргових зобов'язань воно не має, оскільки являється платоспроможним.

Дані аналізу показали наявність в структурі заборгованості сум з простроченим терміном погашення. Розрахункова ситуація дещо покращилася досліджуваний період, але залишилась критичною. 38,4 % складає заборгованість за авансами і іншими платежами термін виникнення якої складає більше як 1,5 роки, в тому числі за товари, роботи і послуги 55 тис. грн. В 2021 році ця сума була вищою і складала 3000 тис. грн., або 12,4 %, а загальна сума простроченої суми складала в 2021 році 13268 тис. грн., що відповідає майже 55 % питомої ваги в загальних 100 %. Існує ризик, що частина дебіторської заборгованості може виявитися безнадійною, що приведе до фінансових втрат.

Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості виходить за рамки нормативної (1:1), дебіторська в десятки разів перевищує кредиторську. Проте за досліджуваний період різниця дещо скоротилася через зворотні тенденції у зміні цих категорій.

Загальна сума кредиторської заборгованості ТОВ «Радгосп «Шевченківський» за досліджуваний період зросла в 3,3 рази і в 2023 році склала 1898 тис. грн. Найвищими темпами зросла кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, що вплинуло суттєво на структурні зрушення, в структурі загальної заборгованості питома вага її склала на кінець 2023 року 59,3 %, збільшившись на 30,9 п.п.

В загальні сумі поточних зобов'язань частка кредиторської заборгованості зросла в 12,7 % (в 2021 році) до 37,0 % (в 2023 році).

Одним із напрямів покращення управління дебіторською і кредиторською заборгованостями ТОВ «Радгосп «Шевченківський» є його автоматизація, що можливо завдяки сучасним програмним рішенням в цьому векторі.

Аналіз показників фінансової стійкості показав, що підприємство є фінансово стійким суб'єктом аграрного бізнесу. Коефіцієнт автономії близький до максимального і складає 0,974 в 2023 році. Коефіцієнт концентрації позикового капіталу впродовж періоду дослідження складає 0,02, такий же за значенням і коефіцієнт фінансування, як співвідношення залученого і власного капіталу. Всі показники фінансової стійкості, залишаючись високими за значеннями, мають тенденцію до зменшення. Проте це не можна характеризувати як негативну економічну ситуацію, а скоріше як оптимізацію джерел фінансування. Надто велика залежність від власного капіталу може обмежити потенціал росту через високий вартісний бар'єр власного фінансування.

Для вирішення цих і інших проблем ТОВ «Радгосп «Шевченківський» потрібно забезпечити оптимізацію структури капіталу, підвищення його рентабельності, правильне управління ліквідністю та диверсифікацією джерел фінансування.

Проведені дослідження показують на значне зростання середньорічної вартості оборотних фондів. Коефіцієнт оборотності, як основний показник ефективності використання оборотних фондів, зменшився за досліджуваний період на 58,8%, більше як на половину. Тривалість одного обороту зросла на 207,8 дні і в 2023 році склала 354,4 дні в порівнянні з 146,6 днями в 2021 році. Коефіцієнт закріплення склав 0,97 одиниць, що говорить про те, що в 2023 році на 1 грн. виручки припадала майже гривня оборотних фондів, тоді як в 2021 році фондомісткість (фондозакріпленість) склала 0,40.

Рівень рентабельності оборотних фондів, розрахований в співвідношенні з операційним прибутком зменшився на 59,5 п.п., а в співвідношенні до чистого прибутку зменшився на 60,5 п.п.

В результаті сповільнення оборотності оборотних фондів в оборот 2023 року для отримання визначеного результату додатково залучено ТОВ «Радгосп «Шевченківський» 39211,9 тис. грн. Ця сума була вилучена з операційної діяльності, що суттєво вплинуло на зменшення валового прибутку.

Аналіз динаміки і структури виручки за видами продукції основної діяльності як визначального фактора формування прибутку в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» показав, що за досліджуваний період її сума зменшилась в абсолютному порівнянні на 33468,4 тис. грн., або на 32,5% – в відносному.

Найвищі темпи зниження виручки відмічаємо за групою зернових і олійних культур, які в структурі загальної суми займають найбільшу частку, яка змінилась з 75,1 % до 49,2 %.

Суттєві зміни відбулися перш за все в кількості і структурі реалізованої продукції, що стало наслідком нестабільності економічної ситуації, викликаной військовим станом, і складнощів зі збутом зернової продукції в зв'язку зі збоєм транспортної логістики.

Кількість реалізованого зерна пшениці зведена практично до нуля, кукурудза не реалізовувалася, а відповідно до звітності передана на корм тваринам. В цілому з 48734 ц в 2021 році кількість реалізованого зерна зменшилася до 68 центнер. Зменшився обсяг реалізованого зерна соняшнику на 34,2 %.

За всіма видами товарної продукції галузі рослинництва в більшій чи меншій мірі знизився в 2023 році в порівнянні з 2021 роком рівень реалізаційних цін, тоді як на всю продукцію галузі тваринництва вони виросли.

В розрізі видів продукції за досліджуваний період змінилися витрати, що не могло не вплинути на алгоритм формування і величину прибутку ТОВ «Радгосп «Шевченківський». При незначному зменшенні витрат на виробництво пшениці, зросли витрати на виробництво кукурудзи, реалізація і витрати пов'язані з цим в 2023 році по пшениці відсутні взагалі, а по кукурудзі така ситуація спостерігається і в попередньому періоді. Нерегулярна реалізація ячменю і сої, що впливає на структуру виручки в цілому.

Рівень рентабельності за всіма видами продукції, як рослинництва так і тваринництва (за виключенням молока) в базовому періоді був вищим звітного періоду. В більшій мірі зменшився в 2023 році в порівнянні 2021 роком рівень рентабельності виробництва продукції технічних культур, зокрема соняшнику і сої. Така ситуація в розрізі видів продукції викликана перш за все по причині суттєвого зниження середньореалізаційних цін, а в цілому підприємству – в результаті зміни товарної структури збуту.

Проведені розрахунки показали, що на зменшення прибутку в обсязі 34901,7 тис. грн. вплинули всі вищеперераховані фактори. За рахунок зміни ціни реалізації з врахуванням незмінності інших чинників прибуток зріс на 10354,3 тис. грн., за цих же умов збільшення комерційної собівартості прибуток зменшився на 11082,5 тис. грн. Найбільший негативний вплив на зменшення прибутку в сумі 34173,5 тис. грн. спричинила зміна обсягу реалізованої продукції і її структура. Слід зауважити, що саме через погіршення структури реалізованої продукції в ТОВ «Радгосп «Шевченківський» недоотримано 25372,5 тис. грн.

Виходячи з вищесказаного для забезпечення підвищення фінансового стану підприємства і його прибутковості необхідно звернути увагу на структуру товарного асортименту відповідно до рівня сприятливості кон'юнктури товарного ринку, виконання цінової програми отримання прибутку, забезпеченості власним капіталом і фінансової стабільності.

Фактори прибутковості аграрного підприємства залежать від багатьох економічних, технологічних, організаційних і природно-кліматичних чинників. Основними з яких є фактори продуктивності:

1. Ефективність виробництва. Урожайність, яка в свою чергу залежить від родючості ґрунту, рівня технології вирощування сільськогосподарських культур, якості добрив, насіння, організації виробництва і оплати праці. Продуктивність тварин, яка формується також під дією зовнішніх і внутрішньогосподарських чинників.

2. Якість продукції тваринництва і рослинництва.

3. Інтенсивність виробництва, використання сучасної високотехнологічної ресурсної бази, енергозаощаджуючих технологій, інновацій в системі організації і оплати праці.

4. Ефективне управління витратами на виробництво, управління і збут та інших операційних витрат.

Серед ринкових факторів можна виділити такі як:

- рівень середньореалізаційних і сезонних цін на продукцію, рівень попиту і пропозиції на продукцію на конкретному сегменті товарного ринку, рівень конкуренції;
- можливості експорту сільськогосподарської продукції і державне його регулювання;
- цінова політика підприємства з мобільною системою регулювання в залежності від кон'юнктури товарного ринку.

Адміністративні фактори забезпечення прибутковості не менш важливі від техніко-технологічних і цінових, оскільки є базовими для прийняття управлінських рішень. Серед них можна виділити:

- ефективне планування, визначення оптимальності сівозмін, зоотехнічних графіків, оптимальних графіків польових робіт, забезпеченості ресурсами тощо;
- впровадження сучасних нанотехнологій, навігаційних систем, автоматизованих систем обліку, аналізу і управління;
- забезпечення підготовки і перепідготовки висококваліфікованих управлінців.

Аналізуючи динаміку розміру і склад прибутку, слід враховувати факт впливу на них інструментів і методів адміністративного управління, зокрема облікової політики підприємства, яка відповідно чинному законодавству в певній мірі виступає регулятивним фактором.

Таким чином, стійкий фінансовий стан аграрного підприємства досягається завдяки гармонійному поєднанню факторів прибутковості і стратегічного підходу до управління його виробничо-збутовою діяльністю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бардаш С.В. Фінансова стабільність та її значення для розвитку підприємства. Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises». Tokyo, Japan. 2023. № 144. Р. 99–103. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2487> (дата звернення: 14.10.2024).
2. Бегун С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 4 (32). С. 36–42. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-36-42> (дата звернення: 14.10.2024).
3. Бондарук Т.Г., Заїчко І.В., Бондарук І.С. Діагностика фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62–75. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=lZcuthUAAAAJ&hl=ru&oi=sra> (дата звернення: 15.11.2023).
4. Бражна Л.В. Аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у військовий період. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. Вип. 2(104). С. 79–85. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-79-85](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-79-85) (дата звернення: 14.10.2024).
5. Вовк О.М., Ковальчук А.М., Комісаренко Я І., Джулай А.В. Прибуток та рентабельність як детермінанти розвитку підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 21(2020). С. 37–44. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V21\(2020\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V21(2020)-06). (дата звернення: 15.11.2023).
6. Герега О.В. Управління потенціалом фінансово-економічної стійкості торговельних підприємств. Дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Львів, 2021. 271 с. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdily/Aspirantura/Rady/Spec_vchena_rada/Dysertacii/2021_04/Gerega_Diser.pdf (дата звернення: 14.10.2024).

7. Гудзь О.Є., Стецюк П.А. Концептуальні засади формування системи управління фінансовими ресурсами підприємств. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2021. № 1. С. 330–340. URL: <https://fkд.net.ua/index.php/fkd/article/view/2892/2930>. (дата звернення: 25.09.2023).
8. Демиденко Л., Наконечна Ю. Фінансова стійкість аграрного сектору економіки України в умовах воєнного стану. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2023. Вип. 1(1 (222)). С.48–55. URL: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2023/222-1/6>. (дата звернення: 14.10.2024).
9. Зеленська М.М. Аналіз прибутковості і ділової активності підприємства в умовах невизначеності і ризиків. *Проблеми та перспективи розвитку економіки, фінансів, обліку та управління: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Ізмаїл, 18 жовтня 2024 р.). Ізмаїл: ЦФЕНД, 2024. 87 с. С. 57–61. URL: <http://www.economics.in.ua>. (дата звернення: 14.10.2024).
10. Зеленський А.В., Зеленська М.М. Фактори формування прибутку аграрного підприємства. *Проблеми, пріоритети та перспективи розвитку науки, освіти, технологій та суспільства в ХХІ столітті: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції* (Кременчук, 19 жовтня 2024 р.). Кременчук: ЦФЕНД, 2024. 79 с. С. 43–46. URL: <http://www.economics.in.ua/2024/01/10-2.html> (дата звернення: 14.10.2024).
11. Зеленська М. Щодо методики визначення окремих показників ефективності використання трудових ресурсів аграрного підприємства. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-економічні проблеми післявоєнного відновлення суб'єктів підприємництва в Україні»* (16-17 травня 2024 р.). 2024. Суми, 2024. 55 с. С. 5–6.
12. Зеленська М.М. Фактори управління персоналом виробничого підприємства. *Сучасний стан та пріоритети модернізації науки, освіти та технологій: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної*

- конференції (Біла Церква, 10 січня 2024 р.): у 3 ч. Біла Церква: ЦФЕНД, 2024. Ч. 2. 79 с. С.18–21. URL: <http://www.economics.in.ua.html> (дата звернення: 14.10.2024).
13. Карашенко В., Рибіцький О. Ефективне управління фінансовими ресурсами у сільськогосподарських підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2024. № 64. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-139>. (дата звернення: 14.10.2024).
 14. Кобзев І.В., Мельников О.Ф., Мельников О.О. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства придатних до прогнозування на формальному рівні в умовах нестабільного розвитку економіки. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2. № 5. pp. 80-94. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/30777/1/View_of_Analysis_of_methods_for_assessing_the_financial_state_of.pdf (дата звернення: 14.10.2024).
 15. Ковальова А.О. Альтернативні форми фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Агросвіт*. 2020. № 12. С. 114–120. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/12_2020/18.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
 16. Колосінська М.І., Бойда С.В., Семенко О.О. Оцінка фінансового стану підприємства з метою удосконалення його фінансової стратегії. *Ефективна економіка*. 2020. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7830>. (дата звернення: 25.09.2023).
 17. Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Величко О.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14, Вип. 2. С. 58–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2022_14_2_9 (дата звернення: 25.09.2023).
 18. Куцай Н.С., Демчук В.О. Сутність, задачі та етапи управління фінансовим станом підприємства. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 92–97. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-14) (дата звернення: 15.11.2023).
 19. Лесюк А.С. Методика комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 83–

88. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4724&i=14> (дата звернення: 15.11.2023).
20. Лопатовська О.О., Гаєвська О.С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. С. 118–123. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-19.pdf> (дата звернення: 15.11.2023).
21. Масюк Ю.В., Мамчур Г.С. Фінансовий менеджмент прибутку сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 20. С. 46–50. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3513&i=6> (дата звернення: 25.09.2023).
22. Нагорний П., Базюк Д. Оцінка фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. 1 (01). С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-1-8> (дата звернення: 14.10.2024).
23. Нікольчук Ю., Небжицький Б., Савчук О. Фінансова стійкість як індикатор ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023. № 1. С. 220–225. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/?p=16472> (дата звернення: 14.10.2024).
24. Проскуріна Н.М., Гнідкова А.В. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 43. С. 43–74. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1761/1697>. (дата звернення: 25.09.2023).
25. Рузакова О.В. Аналіз сучасних методик оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Том 1. № 2. С. 7-13. URL: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2\(1\)-1](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-304-2(1)-1). (дата звернення: 25.09.2023).
26. Сіліна І.В., Хацер М.В., Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах. *Журнал «Економіка та держава»*. URL: <http://www.economy.in.ua/> (дата звернення: 15.11.2023).

27. Сітак І.Л. Управління економічною стійкістю підприємства: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.04: галузь знань 07. Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». Харків, 2021. 244 с. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/52220> (дата звернення: 15.11.2023).
28. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2022. Випуск № 2(88). С. 116–125. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/37945/Dub_2022_2.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
29. Тараруєв Ю.О. Сутність та діагностика фінансового стану підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2021. Випуск № 2(82). С. 113–119. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_82_2021_ukr/18.pdf (дата звернення: 25.09.2023).
30. Томчук О. Аналіз платіжної спроможності підприємства та відображення її в обліку: сутність, класифікація, оцінка. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 51. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2463/2382> (дата звернення: 14.10.2024).
31. Фоміна О.В., Сопко В.В., Августова О.О. Управління платоспроможністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7973> (дата звернення: 25.09.2023).
32. Химич І., Різник Н. Фінансово-економічний аналіз підприємств: основа прогнозування позитивних результатів в умовах кризи. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2024. № 3 (1). С. 62–71. URL: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20240301.06> (дата звернення: 14.10.2024).
33. Чепка В., Свідерська І., Гавриленко Ю. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19-20. С. 96–102. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7182&i=14> (дата звернення: 25.09.2023).
34. Чумаченко О., Плетенецька С., Антонєць, Т. Управління фінансовим станом

- підприємств у системі стратегічного менеджменту. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2024 № 1(73), С. 54–65. URL: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-73-54-65>. (дата звернення: 14.10.2024).
35. Ясинська Д.В., Добровольська О.В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 81–384. URL: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/817> (дата звернення: 25.09.2023).
36. Krasnostanova N., Yatskevych I., Zhuravel O., Vasyutynska L., Akymenko N. Directions of monitoring the financial activity of agricultural enterprises. *Scientific Horizons*. 2022. 25(7). 82–89. URL: [https://doi.org/10.48077/scihor.25\(7\)./2022.82-89](https://doi.org/10.48077/scihor.25(7)./2022.82-89) (дата звернення: 15.11.2023).
37. Mulyk T.O. Organization of diagnostics of enterprise activity and its business processes: theoretical and methodological approaches. *Modern Economics*. 2019. № 17. Р. 158–164. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V17\(2019\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V17(2019)-25) (дата звернення: 25.09.2023).
38. Tomchuk O. Methodology for analysis of the financial condition of agricultural enterprises and ways of its enhancement. *Three Seas Economic Journal*. 2021. № 2(3). 104–117. URL: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2021-3-14> (дата звернення: 15.11.2023).
39. Vasylytsiv T., Mulska O., Hrabynska I., Ivaniuk U., Shopska Y. Financial and economic security of agricultural business: specifics, analysis methodology, and measures of stabilization. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2023. 9(2), 88–110. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.02.04> (дата звернення: 14.10.2024).
40. Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects :collective monograph. Zdyrko N.G., Polova O.L., Mulyk T.O., Tomchuk O.F., Mulyk Ya.I., Kozachenko A.Y., Fedoryshyna L.I., Mashevskaya A.A.. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. – 291 p. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/44808/1/Coll%20mon%20Polova%202022.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).

ДОДАТКИ